

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Γ΄.

Χ

ΚΘΗΡΗ, ΣΑΒΑΤΟ, 28 ΤΟΥ ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1912

Χ

ΑΡΙΘΜΟΣ 477

ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΥΨΩΝΕΤΑΙ ΑΜΑ ΔΕΙΞΗ
ΠΩΣ ΔΕ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ-
ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΗΜΟΣ ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ. Νέα βιβλία — Τὸ «Μπαλαμαμέ-
νο ἀγῶρι».

Ε. CLÉMENT. Ἐνα γράμμα γιὰ τὸ «Γύρο τῶν Ὁρῶν».

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ. Ἑσπερινοὶ ἀντιλαλοὶ.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Ὁ Ποιητὴς καὶ ὁ Κριτικὸς (συνέ-
χεια).

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ. Πολιτικὴ Ἐπιθεώρηση.

Α. ΤΡΑΝΟΣ. Ὁ Ἑκπ. Ὀμιλος. Ἄρθρο τρίτο.

Κ. ΦΡΙΑΠΓΟΣ. Ἄσμα ἀσμάτων.

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ.—Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ.—ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜ-
ΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΕΣΠΕΡΙΝΟΙ ΑΝΤΙΛΑΛΟΙ

Ἀφιέρωμα στὸ ΜΑΝΟΛΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑΗ

1

Ἀρόμοι πολλοὶ εἶτανε μπροστά μου,
Καὶ τοὺς θυμοῦμ' ἔναν πρὸς ἕνα,
Κι ὄλοι λουλούδια εἶχανε χάμου,
Φύλλα στρωμένα.

Κοίταξα γύρω μου καὶ πῆρα
τὸ μονοπάτι μὲ τ' ἀγκάθια,
Γραμμένο μου ἔτσι ἀπὸ τὴ μοίρα,
Καημοὶ καὶ πάθια....

2

Στὸ δάσος τοῦ βουνοῦ ἐκεῖ πέρα
Κάποτε θὲ νὰ πάω, καὶ πίσω
Τὰ μάτια δὲ θὰ τὰ γυρίσω
Στὴν πολιτεία καὶ στὴν ἡμέρα.

Τοῦ κρεμαστοῦ νεροῦ ἡ φλογέρα,
Θὰ μοῦ κρατάει κρυμμένη τὸ ἴσο,
Στὸ ὑστερνὸ πού ἐκεῖ θάφῃσω
Τραγούδι, φύλλο στὸν ἀέρα.

3

Ὡτὴ ζωὴ μου πῶς τὴν κλειῶ
Σ' ὅ,τι πᾶδίκησεν ἡ φύση,
Πῶς ἀγαπῶ ὅ,τι εἶναι παλιό,
Κι ὅ,τι ποτὲ νὰ μὴν ἀνθίσει!

Πόσες φορὲς, μαῦρε κισσέ,
Δὲ νοιώθω πλάϊ σου, ὅπως μένω,
Νὰ πλέκουμαι μαζί μ' ἐσέ
Στὸν πύργο ἐκεῖ τὸν γκρεμισμένο!

4

Μπῆκα στὸν κῆπο κ' εἶδα γύρα
Τὰ πάντα ἀγνώριστα, καὶ χάμου
Τὴ βασιλόπρεπη πορφύρα
Νὰ σιζεταὶ στὰ βήματά μου.

Ὡ φίλτατοι! κ' οἱ δυὸ προδότες
Τῶν τάφων σας συχνὰ γιὰ μένα,
Μαζὶ περάσαμε καὶ τότες
Μέσ' ἀπ' τὰ δέντρα τὰ θλιμένα....

5

Σήμερα πάλι μὲ σιλαβώνει
Τέτοιος λουλουδισμένος Μᾶης.
Νοσταλγικὸ εἶν' ἐδῶ τὸ χιόνι,
Πάνθει μαζί μὲ τὰ ἐντελβαῖς.

Ἐδῶ τὴν κεφαλὴ ὅπως κλίνω
Σὲ ὄνειρο μιάς χρυσοῦς ἡμέρας,
Θᾶθελα ἢ τᾶνθος νᾶμαι ἐκεῖνο,
Ἦ φῶς νὰ γίνομαι καὶ ἀέρας.

6

Τὸ ρόδον ἀπ' τὸ φράχτη ἀπάνω
Σὰ μ' εἶδε νὰ περνῶ καὶ χτές,
Μοῦπεν, ἀπόψε θὰ πεθάνω!
Κ' εἶτανε ὄραϊον ὅσο ποτές.

Σήμερα πέρασα καὶ πάλι,
Τὸ φράχτη εἰσίμωσα δειλιά,
Καὶ τὸ νερὸ πότερχε ἀγάλλι
Μοῦ διηγῆθηκε πολλὰ ...

ΣΑΜΥΘΙΟΝ

Ἡ σκέψη μου γιατί μονάχα
 Στὰ περασμένα και παλιά ;
 Γιατί τὰ πού θαρθῶνε τάχα
 Τόσο δὲ μὲ διαφέρουν πλιά ;

Τὸ ξέρω ἐγὼ πὼς πρέπει νάχω
 Τὸν ἴδιο ἐχθρὸ πάντοινά,
 Τὸ κῆμα ἐκεῖνο εἶμαι σὸ βράχο
 Που σπᾶ και πῖσ' ὄλο γυροῦν.

8

Ψυχή μου ἐσύ, σὰ θὰ μ' ἀφίσεις,
 Τῆ λήθη, ἀλλάζω, γὰ τὴν πείρα,
 Στὸ διακοπτότερο μιᾶς δύσης,
 Ἡ σὸ κροντήρι μιᾶς αὐγῆς.

Ὡ πόσοι σὰν ἐσὲ μαρτυροί,
 Ὡ πόσοι σὰν ἐσὲ πιστοί ;
 Κι ἀπ' τὸ φαρμακερὸ ποτήρι
 Σταλιά νὰ μὴ σοῦ χαριστεί....

Πορσί, Μάρτης 1912 Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ (*)

ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ

(Συνέχεια)

Ὁ Amiel, ἕνας βαθιὰ αἰσθαντικός φιλόσοφος τοῦ περασμένου καιροῦ, εἶπε πὼς «ὁ καλοσυνεϊδητος κριτικός χρειάζεται πρῶτ' ἀπ' ὅλα, νὰ κρίσῃ τὴν κρίση του ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τοῦ» ὅ,τι δὲν κατάλαβαινε δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ τὸ κρίνῃ. Ὅποιός βρεθῆ μπροστά σ' ἕνα ἔργο, σὰν ἐμᾶς σήμερα, και τὸ προσέξῃ και ζητήσῃ νὰ βρῇ τί λογῆς εἶναι, ὅσο και νὰ μὴν ἔχη τὴν ἀπαίτηση τοῦ κριτικοῦ, δουλειὰ κριτικοῦ κάνει. Κ' ἐμᾶς ἡ συνείδηση πρέπει νὰ μᾶς τραβᾷ, πρῶτα νὰ τὸ νοιώσουμε σωστά τὸ ἔργο, κ' ὕστερα νὰ σκηματίσουμε τὴ γνώμη μᾶς ἀπάνου σὲ κείνο. Ἐννοεῖται πὼς, ἔδω ἐγγὼν τὰ ἔργα ποῦ τραβᾷν ὅπωςδὴποτε τὴν προσοχή μᾶς, ποῦ καὶ θέλουμε νὰ τοὺς βροῦμε, και τὸ κατὶ αὐτὸ νὰ τὸ ξεδιαλύσουμε. Ἐδῶ εἶν' ὁ κόμπος. Ἄλλο τὸ ζήτημα, γιὰ τὰ ἔργα ποῦ τὰ αἰσθανόμεσθε μέτρια, ποῦ τὰ βλέ-

ποῦμε κατὰ καιρὸν κρίνουμε ἀνάγια και τὰ προσέξουμε καὶ ἕνα ἕνα σούφρομα φρεϊδιῶν φτάνει γιὰ κρίση τους. Γι' αὐτὸ σὰς μίλησα σήμερα, ἀπάνου σὲ λίγους στίχους ἑνὸς ποιητῆ, φιλολογημένα και περισσόλογα. «Πρέπει νὰ κάνουμε κτὲν ἕρο τῆς Ἀλήθειας και νὰ νέβαίνουμε στὴν κορφή τῆς», καθὼς εἶπε ὁ μέγας λυρικός. Και τὰ ποιήματα τοῦτα, καθὼς και ὅλα τὰ ἔργα τοῦ νοῦ, χρειάζεται νὰ ξεταστοῦν ἀπὸ κάθε τρῶς ἕψη, γιὰ νὰ δοῦμε, ὅσο μπροεὶ φανερώτερα, τί λογῆς εἶναι, και ἀνίσως και σημαίνουν τίποτε, και ποῦ βρῖσκειται ἡ σημασία τους, και ποῦ εἶναι ἡ σημασία τους. Ἐδῶ καθαρώτερα θὰ δοῦμε πόσο ἀνάποδα τὰ χαρακτήρισε ὁ κριτικός ποῦ σὰς ἀνάφερα.

Ἄς κοιτάξουμε τώρα, τὸ συντομώτερο, τὴ «Σκέψη» και τὴν «Ἀπόκριση», και ἀπὸ μὴν ἄλλη τους ἕψη. Ἐρετε πὼς ἕνα ποίημα δὲν εἶναι μόνο γέννημα ἰδέας και πάθους, εἶναι και κατόρθωμα ἑνὸς δουλευτῆ, ποῦ μὲ τὸ γλωσσικὸ ἔλικὸ τὸ πλάθει και τὸ χτίζει, ποῦ μὲ τὴ γλώσσα κάνει τὸ στίχο, πολλὰ φορὲς ὅσοτ' ἀπὸ πάλαιμᾶ ὑπομονετικά, δένοντας τὸ ἀνυπόταχτο τοῦ Ἀόγου αὐτὸ μὲ τὰ χρυσὰ χαλινάρια τοῦ ρυθμοῦ και τοῦ μέτρου. Δέσμο, ποῦ ἔχει μόνον δὲ δυσκολεύει, μὰ τότε κάνει τὸ ἀερόπερπατήμα τοῦ φτερωτοῦ στοιχείου μαζὶ πὸν στερὰ και πὸν ἔνετο και τὸ βοήθη γιὰ νὰ προσδέχεται κάθε γάρη και κάθε δύναμη. Ἐνα ποίημα, μπροεὶ, ἀντὶ τὸ ξετάσῃ ἀπὸ τὸ περιεχόμενό του, νὰ μὴν εἶναι τίποτε καινούριο, τίποτε πρωτόφαντο και βαθυστόχαστο. Μάλιστα εἶναι ποιήματα, και ἀριστουργήματα, ποῦ ἡ ἀξία τους κρέμεται ἀπὸ τὸ λεχτικό τους, εἶναι σημαντικά ὄχι γιὰ τὴ σκέψη τους, μὰ γιὰ τὴ γλώσσα τους και γιὰ τὸν τρόπο ποῦ τὴ μεταχειρίζεται ὁ ποιητῆς ἡ τέχνη τους εἶναι στὰ ὄνοματά, ὄχι στὰ πράγματα, ἀντίθετα μὲ τὴν τέχνη ἄλλων. Ἀνάλογο ξεχώρισμα θὰ εἶχε στὸ λογισμὸ τοῦ ὁ ἀρχαῖος τεχνόγράφος ἐκεῖ ποῦ χαρακτηρίζει κάπου κάποιον γιὰ ποιητῆ «μᾶλλον τῆς συνθέσεως ἢ τοῦ νοῦ.» Ἡ ποίηση καλὰ καλὰ δὲν τρέφεται ἀπὸ μὴν ἀρεὲς τέσσερες γενικώτατες και καινώτατες, ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Νῶε, ἀλήθειες τῆς καρδιάς και τῆς σκέψης, καθὼς ἕνα δέντρο, ὅσο και ἀν εἶναι πλούσια, σὰν πρωτόφαντη ἡ βλάστησή του, δὲ μὴν ἔτσι παρὰ μὲ νερό, μὲ ἀέρα, μὲ γῆ, σὰν ὄλου τοῦ κόσμου. Ὅμως ὅπως βαραινουνε στὸ δέντρο κάποιὸ ἄλλοι ὄροι σκεπτισμένοι μὲ τὴν καλλιέργειά ποῦ ἀξιώθηκε νὰ βρῇ, ἔτσι λογαριάζεται μέσα σ' ἕνα ποίημα, γιὰ τὴν ἀξία του, και ἡ τέχνη του, στὴ γλώσσα, στὸ μέτρο, στὸ στίχο, εἶτε γιὰ τὴν πρωτότυπα συνταιριάζει τὰ γνωρισμένα, εἶτε γιὰ τὴν συνεχίζει, ἐντελεστερα, τὰ παραδομένα. Κάθε ποιητῆς ποῦ ἀξίζει, εἶναι και τεχνίτης ἀξιος. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα ρυθμοποιός. Ἡ «Σκέψη» και ἡ «Ἀπόκριση» γιὰ νὰ βαλθοῦνε στὴ θέση ποῦ τοὺς πρέπει, χρειάζεται νὰ ξεταστοῦνε και ἀπὸ τὸ ζήτημα τοῦ μέτρου. Μὰ και σὲ τούτῳ ἀπάνου δὲ δείχνουνται τί εἶναι, σὰ βγαλθοῦν ἀστόχαστα ἀπὸ τὸ κομπολόγι ποῦ τὸ εἶναι τὸ τελευταῖο κλωνιά, θέλω νὰ πῶ ἀπὸ τὴ σειρά ποῦ ἀνομάζεται «Στίχοι σὲ γνωστὸ ἔργο». Ἐρεουμε πὼς ὁ ποιητῆς μᾶς σχεδὸν ἀμέσως ἀπὸ τὸ πρῶτο του παρουσιασμά μᾶς ἔ-

(*) Κοίταξε ἀριθ. 472, 473, 474, 475 και 476.

φρε μαζί με κάτι σά νέο στην ποίηση, και κάτι σά νέο στο στίχο. Μέσ' από τὰ «Μάτια τῆς Ψυχῆς μου» ἀρχίζουν και ξεκαθαρίζονται κάποιοι μετρικοί νεωτερισμοί. Ἐκεῖ βλέπουμε νέα κοψίματα, νέους τρόπους, τὰ περπατήματά τοῦ δεκαπεντασύλλαβου, πού ἴσα με τότε μονότροπα γράφονταν, νὰ ξεμουτζίζουν. Καί μαζί βλέπουμε πρώτη φορά νὰ φανερώνεται ἀχώριστ' ἀπὸ τὴ λυρική ὀρμή και με καινούριο κάπως τρόπο ὁ στίχος πού εἰπώθηκε vers libre στὴν ἱστορία τῆς γαλλικῆς λογοτεχνίας, και πού, καθὼς ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς τὸν ὠνόμασε, προτιμώτερο νὰ τότε λέμε «πολύτροπο» στίχο. Βλέπουμε πὼς ὁ Ἕλληνας ποιητὴς μεταχειρίζεται τὸν πολύτροπο ἀνάλογα κάπως με τὸ μεταχειρίσματος πού τοῦ κάνει, στὸν ἴδιο, ἀπάνου κάτου καιρό, ὁ περίφημος ποιητὴς Verhaeren, ἀν και τὸν καιρὸ ἐκεῖνο ὁ δικός μας ὁ ποιητὴς δὲν τὸ γνώριζε τὸ ἔργο, οὔτε και τὸν ὄνομα ἀκόμα τοῦ βέλγου συντεχνίτη. Βλέπουμε πὼς ὁ δικός μας ὁ ποιητὴς τίς ἰδέες πού εἶχε στὸν καιρὸ ἐκεῖνο ἀπάνου στὰ ζητήματα τῆς μετρικῆς, κυρίως ἀπάνου στὸ μεταχειρίσματος τοῦ δεκαπεντασύλλαβου, τίς ἐκθέτει, μάλιστα τοῦ δίνεται ἀφορμή, σ' ἕνα τοῦ ἀρθρο κριτικό, πολὺ σύντομα, μὰ καθαρὰ σκόρπια ἐδῶ κ' ἐκεῖ, και κάπως πρόχειρα, μέσα σὲ ἀρθρα τοῦ. Ἰστερα ξέρομε πὼς κάθε νέο ἔργο τοῦ ποιητῆ μας παρουσιάζει μαζί κ' ἕνα καινούριο μετρικὸ συνταξίωμα. Οἱ «Ἰαμβοὶ και Ἀνάπαιστοι» συνεχίζουν συστηματικὰ ἐφαρμόζοντας στὴν τετράστιχη ὁμοιοκατάληχτη στροφή τὰ Κάλθεια μέτρα, πού ἐπεῖτ' ἀπ' αὐτὸν θὰ τὰ μεταχειριστῆ μ' ἕναν ἄλλο τρόπο ἕνας ἄλλος ποιητὴς, ἀξίος τοῦ τραγούδι, ὁ Σικίτης. Ἔτσι και στὸν «Τάφο» πρώτη φορά συστηματικὰ συμπλέκονται ὁ τροχαῖος και ὁ Ἰαμβός.

Οἱ «Χαιρετισμοὶ τῆς Ἠλιογέννητης» μᾶς φέρνουνε νεοχτισμένη ὀχτάστιχη στροφή, ἐπιπόνηση τοῦ ποιητῆ, και μαζί πλέκουνε τὸν πολύτροπο στίχο σὲ λογῆς ταιριάσματα, και χυτὸ και στροφικό. Στὸ «Γυρισμὸ» ὁ δεκατρισύλλαβος τοῦ Πολυλά και τοῦ Καλοσοῦρου ἀπὸ μέτρο γιὰ μεταφράσματα κλασικῶν Ἑλλήνων και Λατίνων κ' Ἑβραίων κλασικιστῶν και παγκόσμιων ποιητῶν γίνεται ὄργανο πρὸς ἐκφράση τῆς πιδ ὑποκειμενικῆς ποίησης πού θὰ μποροῦσε νὰ εἰπωθῆ «λυρική αὐτοδιογραφία». Τὰ «Κοιμήματα ἀπὸ τὸ Τραγούδι τοῦ Ἡλίου» εἶναι κί ἀπὸ τὰ δείγματα πρωτότυπου μεταχειρίσματος τοῦ τροχαῖου στίχου, σὲ δεκατετράστιχα πάντα, χωρὶς νὰ εἶναι γιὰ τοῦτο και σονέττα. Στὴν «Πρῶτο Λόγο τῶν Παράδεισων» ξαναφαίνεται ὁ δαχτυλικὸς ἐξάμετρος πού πρωτοξεμιτίζει μέσα στίς «Ἐκτὸ Φωνές». Τέλος ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ «Λάμπρου» τοῦ Σολωμοῦ ἡ ὀργάνων Ἰταλῶν πρωτοφανερώνεται σὲ ποίημα, πού κάπως ἀξίζει, με τὸς δεκατρισύλλαβους τῆς «Φοινικιάς.» Κ' ἐνῶ ἔτσι ἐργάζεται ὁ ποιητὴς γιὰ τὴν προκοπή τοῦ στίχου και γιὰ τὸ λυτρωμὸ τοῦ στίχου ἀπὸ τὰ σκανιά τοῦ παραδομένου, δὲν κόβει δόξα τῆς συγκοινωνία με τὴ μητρικὴ παράδοση ἀναγνωρίζει κ' ἐκεῖνης τὴν ὁμορφιά και τὸ δικαίωμα πού ἔχει νὰ ζήσει και νὰ τελειοποιηθῆ, χωρὶς νὰλλάξῃ. Μάλιστα με τὸν καιρὸ κί ἔσο ἡ ταχτική τοῦ ποιητῆ ὠριμάζει, τόσο βλέπει πὼς τὴν ὁμορφιά τοῦ πολυτροπο στί-

χου θὰ τὴν πραγματοποιήσῃ ἐντελέστερα και σοφότερα μέσα στὸ στίχο μας τὸν παραδομένο τὸν κανονικό, καθὼς τὸ ἀπαιτοῦν οἱ νόμοι τῆς νέας ἑλληνικῆς μετρικῆς, και ἀντίθετα με τίς προσπάθειες τῶν ἄλλων νεώτερων τριγύρο του.

Κ' ἔτσι βλέπουμε τὸν ποιητὴ νὰ ξαναγυρῆ στὰ παραδομένα μετρικά και στὰ παραδεγμένα τῶς συστήματα, μάλιστα σὲ καιρὸ πού οἱ νέοι κατοπινεῖ του ποιητὴς φαίνονται σὰ νὰ ξεχνᾶν ἕως διόλου τὴν παράδοση, γλυκαίνονται κί ἀποκοιμούνται με τὸ μεταχειρίσματος τοῦ ἀκανόνιστου στίχου βρίσκοντάς τον εὐκολώτερο και πιδ πρόχειρο ἀπὸ τὰ παλιὰ κανονικά μεταχειρίσματα τοῦ. Ὁ ποιητὴς μας σὰ νὰ θέλῃ νὰ τοῦς πῆ πὼς δὲν εἶναι γιὰ καταφρόνηση μήτε πού κάμανε τὸν κύκλο τοῦς ἔλο οἱ πατρὸπαράδοτοι μετρικοί κανόνες, και ξαναφέρνει στὸν πατημένο, μὰ και γιὰ τοῦτο στερεὰ στρωμένο δρόμο τὴν ἀμαξία του, δίνοντας τὸ παράδειγμα τοῦ καλοσυνείδητου πάντα και φροντισμένου δουλεμοῦ τοῦ στίχου, και με τὸς παλιούς και με τὸς νέους τρόπους. Κ' ἔτσι, ἀπὸ με τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου» μᾶς ἔδωκε, πλατιά και στρογγυλά παραδείγματα τοῦ πολύτροπου στίχου, στὴ «Φλογέρα τοῦ Βασιλιά» ἔσπρωξε τὸν κανονικὸ δεκαπεντασύλλαβο ὡς τὴν ἀκρὴ με τὸ μεταχειρίσματος πού τοῦ κάνει, ἕως κρατώντας ἀνάλλαχτο τὸ χαραχτήρα τοῦ, και μονάχα δίνοντάς του περπατήματα και κινήματα λογῆς. Καί νὰ πὼς φυτρώσαν, ἀνάμεσα σὲ ἄλλες σειρές, οἱ «Στίχοι σὲ γνωστὸν ἦχο.» Καί ἡ «Ἀπόκριση» και ἡ «Σκέψη» συνθεμένα εἶναι ἀπάνου στὰ συνηθισμένα κανονικά τετράστιχα τοῦ δεκαπεντασύλλαβου με τίς σταυρωτὲς παροξύτονες και ὀξύτονες ρίμες, σὲ καιρὸ πού τὸ μετρικὸ τοῦτο σκῆμα εἶχε ἀρχίσει νὰ ξεχνιέται, σὴν περασμένη μόδα.

Ἀκόμα και κάτι ἄλλο. Παρατηροῦμε, καλοξετάζοντας ἕλη τὴ σειρά τῶν ποιημάτων τούτων, ἕλωνε σημαδεμένων ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ τοῦ ποιητῆ, κάποτε φανερά δειγμένη, κάποτε ἀποσκηπασμένη σὴν παράξενα, παρατηροῦμε πὼς τὰ δυὸ τελευταία ποιήματα, ἡ «Ἀπόκριση» και ἡ «Σκέψη» κάπως ξεχωρίζουνε στὸ περιεχόμενό τους ἀπὸ τὰ ἄλλα τὰ ἄεργα τῆς σειράς. Καί τὰ δυὸ δὲν εἶναι πιά, σὰ νὰ ποῦμε, βιογραφικά, χυμένα ἀπὸ προσωπικὲς ἀνάμνησες κ' ἐντύπωσης τοῦ ποιητῆ, ἀλλ' εἶναι μιάς ἰδεολογικῆς συγκίνησης γεννήματα, πού βγαίνουν ἐξω ἀπὸ τὸ ὑποκείμενο και γυροῦνε στὸν ἐξωτερικὸ τὸν κόσμο νὰ πλωθοῦνε: βλαστήρια, ὄχι τοῦ πάθους, μὰ πιδ πολὺ τῆς ἰδέας. Βαστῆ σὲ τοῦτα ἡ στοιχειώτικὴ θεωρία, ὁ λειτουργικὸς τόνος, ὄχι ἡ ἐξομολόγηση και τὸ μαυρολόγι, τὰ στοιχεῖα πού κινεῖν τὴν ὑποκειμενικὴ ποίηση. Τέτοιος ἀντικειμενισμὸς χαρακτηρίζει σχεδὸν ἕλη τὴν «Ἀπόκριση» κί δὲκαετη τὴ «Σκέψη». Τὸ οὐσιαστικὸ παραστράτισμα τούτο με ὄλη τὴν ἐξακολούθηση τῆς ἰδίας ἐσωτερικῆς μορφῆς, τῆς τετράστιχης δεκαπεντασύλλαβης στροφῆς, δὲν εἶναι κάτι στὸ βρόντο μᾶς δείχνει και τοῦτο, πὼς ὁ ποιητὴς δύσκολα κρατιέται σ' ἕναν κύκλο, και πρὶν τὸ περῶσθ τοῦ κομματι πού παίζει, ὀρέγεται, μέσα σὲ καθάρια δείγματα τῶν ὑποκειμενικῶν καὶ ἀπὸ τὸν σὲ γνωστὸν ἦχο, νὰ δοκιμάσῃ ἀπάνου

στό πολύχορδο ἔργανό του καὶ ἄλλο ἦχο πού πά-
τα μέσα του στέκει σὲ προσοχή, καὶ καρτερᾷ νάκου-
στη καὶ νὰ ξεθυμάνῃ τὸν ἄλλο ἦχο πού ἴσως πιδ
πολύ τραβᾷ τὸν ποιητὴ μου. Τὸ θεματικὸ τοῦτο ἄλ-
λασμα τὸ συχνοδλέπουμε καὶ σὲ ἄλλα ἔργα τοῦ
ποιητῆ. Ἔτσι τὰ δυὸ τελευταῖα ποιήματα τοῦ «Γυ-
ρισμοῦ», ἢ «Πηνελόπη» καὶ ἢ «Νέα Ὠδὴ τοῦ πα-
λαιοῦ Ἀλκαίου», ὥστε νάπορῇ κανεὶς πὼς μῆχαν
ἐκεῖ μέσα χωρὶς νὰ εἶν' ἐκεῖ ὁ τόπος τους, δυὸ στι-
χουργήματ' ἀπάνου σὲ θέματα τοῦ περασμένου, ἀ-
ναπαράστασες ἀρχαίων ἡρώων, μυθικοϊστορικά ἑα-
ναδεσίματα, ἐκεῖ πού ὡς τότε ὁ ποιητὴς τραγουδοῦ-
σε γυμνά, καὶ χωρὶς συμβολικὰ σφραγίσματα, τὰ
πρῶτα χρόνια του στὴν πρώτη του πατρίδα.

Σὰν ἓνα τέτοιο ἄλλασμα νοιώθουμε ἀκόμα καὶ
στὰ «Σατιρικά γυμνάσματα» πού ἐνῶ ἀρχίζουμε μὲ
πρόθεση νὰ χτυπήσουν πρόσωπα καὶ ἀντικείμενα σὲ
ὄρισμέν' ἀπάνου συνταραχτικὰ ζητήματα πολιτικῆς
καὶ κοινωνικῆς τάξης, ὅσο προχωροῦν, τραδιένται
ἀπὸ στοχαστικὲς γενικότητες καὶ ὑπονοητικὲς εἰκό-
νες. Τὸ ἴδιο ἄλλασμα βλέπουμε ζωηρότερο στοὺς
«Καημοὺς τῆς Λιμνοθάλασσας» ὅπου, σὰ νὰ ἐφαρ-
μδζεται ὁ ἴδιος ὁ κανόνας ξεπίτηδες (ὅσο κι ἂν εἶναι
ἢ ἀλήθεια πὼς τὸ ἄλλασμα γίνεται ἀσυνείδητα, ἢ,
σωστότερα, ὑποσυνείδητά, καὶ ἀπὸ μόνον τὸ σπρώξιμο
τῆς τέχνης πού χαρακτηρίζει τὸν ποιητὴ), ὅπου τὰ
δυὸ τελευταῖα τραγούδια, ἢ «Μία παράδοση» καὶ ὁ
«Πήλασος», καὶ ἀκόμα καὶ ὁ ἐπίλογος ὁ «Μισερμός»,
παραστρατίζουν ἀπὸ τὸ ζετύλιμα τῆς ἀμεσης ὑπο-
κειμενικῆς συγκίνησης, σὲ μιὰ μυθοπλαστικὴ κατὰ
τὸν ἀντικειμενικὸ τρόπο ἢ σὲ μιὰ ἰδεολογικὴ καὶ σὰ
ρητορικώτερη παράσταση, καὶ ἀπὸ τὸν ξομολογητικὸ
ἢ παραπονετικὸ τόνο, σὲ ὕφος πανηγυρικὸ.

Καθὼς καὶ τὸ ἀντίθετο. Βλέπουμε ἄλλα ἔργα
τοῦ ποιητῆ τούτου νὰ τελειώνουν, ὅσο ἀπὸ τῶν
ἀντικειμένων τὴν ἐπενέργεια, στὸ ὑποκείμενο τοῦ
ποιητῆ, σὰ νὰ φοβήθηκε ὁ ποιητὴς μήπως ὡς τὸ
τέλος τῆ χάση τὴν αἴσθηση τοῦ ἐγώ του, ὅσο κι ἂν
εἶτανε ταπεινὸ καὶ δυστυχισμένον τὸ ἐγώ του, καὶ ἑα-
ναγυρῶνται σ' αὐτὸ νοσταλγικά. Ἄν εἶχα καιρὸ σή-
μερα, θὰ μπορούσα νὰ σᾶς δεῖξω καὶ τὸ ἀντίθετο
φαινόμενον τοῦτο, μὲ ὄρισμένα πάλε παραδείγματα·
μὰ τὸ σημερινὸ μάθημα, μὲ τὴν παρέκδραση τούτη,
κράτησε πάρα πολὺ, καὶ πρέπει νὰ ξεμπερδέψουμε.
Περιορίζομαι μονάχα σήμερα νὰ σημειώσω στὴν προ-
σοχή σας τὰ δυὸ ἐπιλογικὰ στιχουργήματα τοῦ
«Δωδεκάλογου τοῦ Γύφτου» καὶ τῆς «Φλογέρας
τοῦ Βασιλιά», μὲ ὅλη τους τὴ σκεπασμένη τροπικὴ
γλώσσα, ἀποκαλυπτικὰ μιᾶς ψυχῆς καὶ μιᾶς ζωῆς·
κατὰ τὴν περίστασι, ρητορικὰ γυμνάσματα γιὰ τὰ ἴ-
δια τοῦ ἀκάτεχου, αἱματοστάλαχτα μαρτυρικὰ ἐνδὸς
πόνου μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ παρατηρητῆ. Σημειώ-
νω μονάχα πὼς καὶ τὰ ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν ἴδια
τῆ ζωὴ τοῦ ποιητῆ καὶ τὰ κινημένα ἀπὸ μιὰ στο-
χαστικὴ θεωρία τῆς ἐξωτερικῆς ζωῆς, χύνονται ἀπὸ
τὴν ἴδια τὴν ψυχὴ καὶ δὲν μποροῦνε ἀξία νὰ νοη-
θοῦνε, χωριστὰ τοῦτα ἀπὸ κείνα· γιατί καὶ ἰδέας καὶ
πάθους, μιὰ εἶναι ἢ ῥίξα, καθὼς ἓνα εἶναι τὸ δέντρο
πού διπλὸ ὑψώνεται, στὸν ἀέρα καὶ μὲ τὸ καθρεφτι-
σμὰ του στὰ γαλινὰ νερὰ τῆς λίμνης. Καὶ μὴ λη-

σμονοῦμε πὼς ὁ ποιητὴς μου στὰ μυρολόγια τοῦ
«Γάφου», ἴσα ἴσα ἐκεῖ πού γέρνει ἀπάνου στὸ ψυ-
χομάχημα τοῦ παιδιοῦ του, κόβει τὸν παθητικὸ του
θρήνο γιὰ νὰ μελετήσῃ, ἄρμονίζοντας τὸ βόγγο τοῦ
ψυχομαχητοῦ μὲ τῆς σκέψης τὸ ρῶτημα. Τὸ χώνε-
μα τοῦτο τοῦ πένου τῆς καρδιάς καὶ τῆς στοχαστι-
κῆς μελέτης δειχναται συκρατητὰ καὶ ὀργανικώτε-
ρα στὸν «Πρῶτο Λόγο τῶν Παράδεισων.» Ὅπως, ἀν-
τίθετα, στὸν Ἕμνο πρὸς τὸ «Γαριβάλλη», ἢ θύμηση
καὶ τὸ ζωγράφισμα τῶν ἰταλῶ στρατοκόπων μὲ τίς
ἀρπες τους, κόβουν ἰλαρὰ καὶ παθητικὰ γιὰ μιὰ
στιγμὴ τὴν πομπικὴ παράταξη τοῦ διθυραμβικοῦ λυ-
ρισμοῦ. Πάθος καὶ ἰδέα φυτρώνουν ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν
καρδιά, χρησιμεύοντας πότε τὸ ἓνα πότε ἢ ἄλλη,
κατὰ τὴν περίστασι, γιὰ τὸ μελωδικὸ τὸ θέμα ἢ
γιὰ τὸ ἄρμονικὸ χρωμάτισμα τοῦ κομματιοῦ.

Θέλησα μὲ τὰ λόγια τοῦτα νὰ σᾶς κινήσω τὴν
προσοχή σας ἀπάνου στὸν τρόπο πού χρειάζεται νὰ
ξετάζουμε τοὺς ποιητὲς ἂν θέλουμε νᾶχουμε φωτεινὸ
τὸ νόημά τους. καὶ ἔχι ἀβαθὴ δημοσιογραφικὴ ἐν-
τύπωση. Σήμερα πῆρα τὸν ποιητὴ τοῦτο, βρίσκον-
τάς τον καταλληλότατο γιὰ νὰ ἐφαρμώσω τὴ μέθο-
δό μου. Ὅσο κι ἂν κρέμεται ἀπὸ τὸ γούστο μας ἢ
κριτικὴ πού κάνουμε τῶν ἔργων τέχνης, καὶ τὸ γού-
στο κρέμεται ἀπὸ τὸ σημαντικὸ τὸ νόμο τῆς ἀνατρο-
φῆς. Καὶ εἶναι γούστο πού πατᾶνε στέρεα σὰν πε-
ζοδρόμοι καὶ σὰν ἐρευνητὲς, καὶ γούστο πού ἢ ψά-
χνουνε πάντα στὸ σκοτάδι παραπατώντας, γιατί
στραβὰ εἶναι, ἢ πού τοὺς ἀρέσει νὰ παίζουνε τὴν
τυφλομύγα, καὶ μὲ τὰ σοβαρώτερα. Ἡ ἀλήθεια εἶ-
ναι πὼς στίχοι σὰν τῆ «Σκέψη» καὶ σὰν τὴν «Ἀ-
πόκριση», καὶ ἄς μὴν εἶναι ἀπὸ τοὺς σημαντικώτε-
ρους τοῦ ἔργου τοῦ ποιητῆ, πάντα ἀξίζουν προσοχή·
κ' ἔχει τὴν ὑποχρέωση ὁ σοβαρὸς ἐξεταστής νὰ τὰ
ἐχτιμήσῃ ἔχι βιαστικὰ ξεκρεμώντας τα ἀπὸ τὸν τοί-
χο πού σταλίζουν καὶ βγάζοντας τ' ἀπότομ' ἀπὸ τὰ
κάδρα τους· ψάξιμο χρειάζεται· μὰ ψάχνοντάς τα
προσεχτικὰ καὶ ἀπ' ὅλες τίς μεριές καὶ πρῶτ' ἀπ'
ὅλα ἀφίνοντάς τα στὴ θέση πού μελετημένα βαλθί-
καν καὶ κοιτάζοντάς τα ἀπὸ τὴν ἀπόστασι πού πρέ-
πει στὸ φῶς πού πρέπει, μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα ὕδρο τους
πού τὰ συντροφεύουν, τὰ συμπληρώνουν καὶ τὰ ἐ-
ξηγοῦν. Βέβαια, κ' ἔτσι καὶ ὅπως καὶ ἀπὸ ὅπου τὰ
παρατηρήσῃς δὲ χάνεται ἢ ὅποια τους ἀξία στὰ
μάτια τοῦ ἐμπειροῦ· μὰ θὰ μπορέσῃ νὰ χαρῆ ἀκί-
ριο τους τὸ νόημα ὅποιοι ξέρει πὼς νὰ τὰ κοι-
τάξῃ.»

Ἐδῶ τελειώνει τὸ μάθημα τοῦ καθηγητῆ. Πολ-
λὰ μᾶς εἶπε, μὰ πιδ πολλὰ ὑπολείπονται νὰ εἰπω-
θοῦν γιὰ τὸ ξεκαθάρισμα τῆς φυσιογνωμίας τοῦ ἔρ-
γου πού εἶναι τὸ ὑποκείμενο τῆς περισσόλογης τού-
της δοκιμῆς. Καλὰ καλὰ, λίγα μᾶς ἔδωκε νὰ κατα-
λάβουμε ὁ καθηγητὴς, καὶ τοῦτα δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ
χαρακτηριστικώτερα. Τὰ σημαντικώτερα θὰ μᾶς τὰ
μιλήσῃ ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς, ξεσκεπαστῆς κ' ἔτσι
συσπληρωτῆς τοῦ ἔργου του, μένοντάς ἀδιάφορος
καὶ στὸ χαμόγελο τοῦτο, καὶ σὲ κείνου τὸ ξάφνισμα,
καὶ στὸν ἔπαινο καὶ στὴν κατάκρισι.

(Ἀκολουθεῖ)

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΑΣΜΑ ΑΣΜΑΤΩΝ

(Λέγεται γὰρ τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων τῆς
Παλ. Δεσφθήκης). (*)

Μέσα στὸν Κανόνα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πού τῆ γεμίζει τὸ μυστήριον τοῦ φοβεροῦ Ἰεχωβά πού κουνεινιάζει καὶ μαλώνει στὸν Παράδεισο μὲ τοὺς πρωτόπλαστους καὶ νοιάζεται ὕστερα καὶ φροντίζει γιὰ τὸν ἀγαπημένο του Ἰσραὴλ καὶ τοῦ δίνει τὸ δοῦλο του Μωϋσῆ, νὰ τοὺς φυλάγῃ στὴ μονοθεΐα, καὶ τοὺς Πατριάρχες μὲ τίς εὐχὲς καὶ τ' ἀγαθὰ τους καὶ τοὺς ποιητὲς βασιλιάδες, πού λὲς καὶ γενήκανε γιὰ νὰ φαντάξῃ πότερὸς ἢ θρήσκα τοῦ Δαυὶδ κιθάρα, μέσα στὴν Παλαιὰ Διαθήκη πού οἱ μεγάλοφωνοι προφῆτες, τοῦ Ἡσαΐα τὸ ἱερόπρεπο βῆλος, τοῦ κλαψιάρη Ἰερεμία οἱ θρηνοὶ, τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσας τὸ ἀόριστο πού σὰ λάστιχο μεταλλάζει ὕταν ἡ σκέψη μοχθεὶ νὰ περιμαζέψῃ τὴν ἔννοια τῆ σκορπισμένη πάνου σὲ μιὰ βαρεῖα περιγραφικότητα, τολμηρὴ καὶ χρωματισμένη μὲ τὰ πιδ πηχτὰ καὶ χτυπητὰ χρώματα καὶ τὰ παθιάρικα καὶ κατανοητικὰ λόγια, μέσα στὸ ἀλληγορούμενο σύθαμπο τῆς Ἱερότητος πού ἀγιάζει τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, θὰ δῆς ἂν φυλλομετρήσης, τὸ «Ἄσμα Ἀσμάτων», κοσμικὸ πολὺ, διόλου σεμνότυφο ἀλλὰ καὶ ξανδιάτροπο βιβλίον, ὅσο δὲν περιμένει.

Ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια πού τὸ βάλανε κι αὐτὸ στὸν Κανόνα μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ νόμισαν τὸ Σολομώντα ποιητὴ του, τὸ πέρασαν στὸ κοινὸ καλοῦπι τῆς ἀλληγορίας, τοῦ δάνεισαν ἱεροπρέπεια κ' ἔτσι σῶσανε κι αὐτό, καὶ τὸν ἱερό χαραχτήρα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀπ' τὴν ἄλλη πού τὸ φιλοξενούσε στὰ βιβλία τῆς. Καὶ πάρθηκε μὲ τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μόνο γιὰτὶ στὸ α'. κεφάλαιο ἀρχῆ ἀρχῆ διαδίδουμε «ἄσμα ἄσμάτων ἔστι τῷ Σαλωμών ἢ ἔστι Σαλωμών». Τὸ ἴδιο κάνει. Εἶναι δουλειὰ τοῦ ἀντιγραφέα πού εἶδε πολλὰς φορὰς στὸ ἄσμα τὸ ὄνομα τοῦ σοφοῦ Σολομώντα.

Τὸ «Ἄσμα Ἀσμάτων» πού βρίσκεται σχεδὸν στὴ μέση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὕστερα ἀπὸ τὸν Ἐκκλησιαστή καὶ μπροστὰ ἀπὸ τὸν Ἡσαΐα, εἶναι ἓνα ποίημα γραμμένο ὅμως οὔτε σὲ στίχο, οὔτε σὲ προσοδία ἔπως ἐμεῖς νοιώθουμε τίς λέξεις, παρὰ σὰν πεζογράφημα, μὲ κάποια ρίμα μονάχα πού τὰ νοήματα του κλειδῶνε, στρογγυλὰ καὶ κυματιστὰ ἐκφρασμένα. Οἱ κακοθαλμένες τελείες καὶ ὁ χωρισμὸς

(*) Διαβάστηκε στὰ γραφεῖα τῆς «Φοιτητικῆς Συντροφίᾶς» στίς 11 τοῦ περασμένου Μάρτη.

του σὲ κεφάλαια ἄνευ καμμιᾶν ἐσωτερικῆν ἀγία, ἢ μεγάλη ἐλευθερία τοῦ συγγραφέα στὴν τέχνη του, τὸ ξαφνικὸ κι ἀνειδοποίητο στὰ πηδῆματα τῆς σκέψης του, δὲ δίνουν στὸ ἔργο μιὰ στερωμένη μορφή παρὰ σκοτίζουν κείνον πού θέλει σήμερα νὰ τὸ ξεψαχνίση καὶ νὰ δῆ ἂν εἶναι ἓνα τὸ ποίημα ἢ πολλὰ κολλημένα, ἂν δρᾶμα, ἔπος, ἢ λυρικὸ κομμάτι. Τὸ τρίτο πρόσωπο παίζει πολὺ ρόλο. Οἱ χρόνοι ἄνω κάτω. Ἄμα τὸ πρωτοδιάβασα μικρὸς, εἶπα : θάναϊ ἀπὸ τὰ βιβλία πού δὲν πρέπει νὰ καταλαβαίνονται κ' ἐδῶ ἴσα ἴσα στέκεται ἡ μεγαλοσύνη τους, ἀπὸ τὰ Καβαλλιστικά καὶ τὰ Σιβυλλικά.

Οἱ Ἰουδαῖοι θεολόγοι τὸ πήρανε ὡς ἓναν αἰσθηματικὸ διάλεγο τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Κοινοτήτῆς των, τοῦ διαλεχτοῦ αὐτουνοῦ λαοῦ τῆς Πρόνοιας τοῦ Ἰεχωβά. Καὶ μ' αὐτὴν τὴν ἔννοια ἀπὸ τὸ 700 πάνου κάτω Π. Χ. πέρασε στοὺς Χριστιανοὺς θεολόγους μὲ τὴ διαφορά πὼς αὐτοὶ τὸ εἶπανε συβολισμὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς χριστιανικῆς ψυχῆς ἢ τῆς Ἐκκλησίας, κρυμμένο κάτω ἀπὸ τὸν ἐρωτικὸ διάλεγο τοῦ Σολομώντα καὶ τῆς Σουλαμιθ τῆς γυναίκας πού ἀναφέρει τὸ Ἄσμα. Ἔτσι τὸ ἔνοησαν λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι κ' ὕστερα οἱ Χριστιανοὶ θεολόγοι, ὅσοι ἐπίσημα ἀντιπροσώπεψαν τὴ γνώμη τῆς Ἐκκλησίας, πρὶν ἀπὸ τὴ μεταρρύθμιση τοῦ Λουθήρου. Ἀπὸ τότες μὲ τὴν ἐλευθερία πού πήρην ἡ θεολογία καὶ μὲ τοὺς θεολόγους πού ἔκανεν ἡ νέα θρησκεία διαδάστηκε καὶ τὸ Ἄσμα καλλίτερα. Ἀπὸ τοὺς δικούς μας δὲν ξέρω κανένα νὰ ἐργάστηκε μὲ τὴν ἔννοια πού δίνουμε μεις σ' αὐτὸ καὶ νὰ τύπωσε τὴν ἐργασία του. Πολὺ πρὶν ὅμως ἀπὸ τὴ Μεταρρύθμιση βρῖσκουμε κάποιες προσπάθειες πού μᾶς δίνουνε ὅσον ἀδούλευτο πάντα ὅμως ζωτικὸ τὸ σπόρο τῆς κατοπινῆς ἐρευνας καὶ μελέτης. Φαίνεται εἶναι τῆς πλάσης μας τῆς ἀνθρώπινης νὰ πρωτοσπέρνουνται οἱ ἀλήθειες στὰ περασμένα καὶ νὰ σιγοκλώθουνται ὕστερα στὰ κατοπινὰ τὰ χρόνια, παίρνοντας πού καὶ πού ἀπὸ τὰ χέρια μας καὶ ἀπὸ μιὰ καινούργια κλωνιά, γιὰ νὰ μὴ τελειώσῃ ποτές τὸ χιλιόκλωνο νῆμα τῆς Ἀλήθειας.

Πολὺ πρὶν ἀπὸ τὴ Μεταρρύθμιση χτυπήθηκεν ἡ προφητικὴ καὶ ἀλληγορικὴ σημασία τοῦ Ἄσματος ἀπὸ τὸ Θεόδωρο ἐπίσκοπο Μοφουεστίας, πού ἡ Β'. οἰκουμενικὴ σύνοδος τὸν ἀναθεμάτισε γιὰ τὴν κακοδοξία του αὐτῆ. Τὴν ἰδέα τοῦ ἐπίσκοπου γιὰ τὸ Ἄσμα τὴ διαβάζουμε σὲ μερικὲς λατινικὲς γραμμὲς πού μᾶς δίνει ὁ φράγκος ἐκδότης του. Σ' αὐτὲς θὰ καταλάβετε τώρα γενικὰ τὸ περιεχόμενο τοῦ ἔργου καὶ θὰ γλυτώσω κ' ἐγὼ ἀπὸ τὸ φυσικὸ παράπονό σας, πού δὲν ἰστόρησα τὴν ὑπόθεση ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς γιὰ νὰ ξέρετε γιὰτὶ μιλῶ. «Ὁ Σολομών, λέει ὁ Μοφου-

στίας, πού γιά τήν σοφία του ἔχαιρε τὸ σέβας καὶ τὴν ὑπόληψη δλώνε τότε, ἅμα πήρε γιά γυναίκα μιὰ σκλάβα του Αἰγύπτια, ἀπὸ τὴ γενιά τοῦ Χάμ μάλιστα, καὶ κίνησε γι' αὐτὸ τὸ μίσος τῶν Ἑβραίων, ἔγραψε τὸ Ἄσμα καὶ γιά τὴν ἀρέσση πιότερο στὴ γυναίκα του καὶ γιά νὰ φράξῃ τὰ στόματα τῶν ἀγερτῶν του. Καὶ τὴ χαρὰν αὐτῆ τοῦ γάμου του κ' ἔλαχε τὴ μετάνοιά του, ὅπως θὰ καρτεροῦσαν ἐκεῖνοι, τὴ διαλάλησε μὲ τὸ ἐπιθαλάμιον αὐτοῦ τραγούδι, ὅπως ἔγραψεν ὀστερα ὁ Πλάτων «τὸ Συμπόσιον» του.

Κ' εἶταν τῆς ἰδέας ὁ ἐπίσκοπος νὰ βγῇ τὸ βιβλίο ἀπὸ τὸν Κανόνα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἦν ἔφαγεν ὁμοῦς ἡ εὐσεβεία του πού κ' αὐτῆ, βλέπετε, σὺν τὴν Ἀλήθεια δὲν κάνει παράδες, σὺν βαλθῇ νὰ χτυπήσῃ μουχλιασμένες καὶ ψεύτικες πρόληψεις πού ἔφτασε πιά νὰ πάρουνε τὸ χρίσμα τοῦ σωστοῦ. Πῶς νὰ βγῇ, σὺν τὸν λένε, ἀφοῦ τῶχει γραμμένο ὁ σοφὸς Σολομῶν κ' ἀφοῦ τῆδραμε πού τῆδραμε μὲς στὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης; τοῦ δίνουμε μιὰν ἀλληγορικὴ ἔννοια καὶ περνᾷ κ' αὐτό. «Μ' ἂν ὁ Σολομῶν, ἀπαντᾷ ὁ ἐπίσκοπος, δὲν ἔγραψε γιά γλέντι παρὰ μὲ προφητικὴ σημασία, τότε, γιὰτὶ νὰ τοῦ δώσῃ τὴ σκανταλιστικὴ αὐτὴ μορφή καὶ γλώσσα, μιὰ καὶ μπορούσε κάλλιστα νὰ τ' ἀποφύγῃ;» Ἐπειτὰ τί προφητικὸ βιβλίο εἶναι ἀφοῦ οὔτε μιὰ φορὰ δὲν ἀναφέρει τὸνομα τοῦ Θεοῦ;» Κρίμα νὰ μὴ σιωπήσῃ ὅλη ἡ ἐργασία τοῦ Μοψουεστίας στὸ Ἄσμα. Μὰ κ' ἂν ἐβγαίνεν ἀπὸ τὸν Κανόνα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἄς ποῦμε πῶς θὰ περισώζεν ἐκεῖνη τὴν ἱερότητά της, μὰ θὰ γλύτωνε κ' αὐτὸ καὶ θὰ φύλαγε βουσίαια κ' ἀμόλυττη τὴν κοσμικὴ τὸν καὶ ρεαλιστικὴ μορφή! Πιότερο πάνου κάτου κέρδισε κείνη ἀπ' αὐτὸ παρὰ πού ἔχασε αὐτὸ ἀπ' τὸ ρέμα τῆς ἀλληγορίας πού τὸ πήρε μαζί της στὰ κατοπινὰ τὰ χρόνια. Τὸ ἴδιο καὶ γιά μᾶς τώρα ἂ γλυτώσουμε ἀπ' τὰ πλοκάμια τῆς καθαρεύουσας θὰ περισώσῃ ἐκεῖνη — χάρισμά της — τὴν ἀρχαιοπρέπεια κ' ἐθνικότητά της — ἂν ἔχει δράμι — καὶ θὰ μείνουμε μεις ἀπαλλαγμένοι, ἐλεύθεροι, μὰ πῶς ὁμορφοὶ καὶ πῶς σωστοί, εἰς ὅσον, γιὰτὶ θὰ μᾶς ἔκανε αὐτόφωτους ἢ δύναμη καὶ τὸ φῶς πού κρύβει κάθε τι αὐτούσια σωστὸ καὶ θὰ βγαίναμε τότες μὲ τὴν ἀρχαιοπρέπεια ἀλλαγμένη στὸ δικό μας, τὸ εἶναι καὶ στὴ σημερινή μας ζωὴ καὶ τὸ πῶς εἴμαστε ἀπὸ σὺν θὰ μᾶς γινότανε ὄχι μαξιλάρι πρῶπουλένιο γιά ὄνειρο παρὰ φτερινιστήρι γιά ἔγρημα.

Τὴν ἰδέαν τοῦ Μοψουεστίας τὴν ἀνάπτυξαν κατὰ τὴ Μεταρρύθμιση κ' ὀστερα, πολλοὶ φιλόλογοι καὶ θεολόγοι. Ὁ πρῶτενστάτης Bruston, λέει, πῶς εἶναι διάλογος τοῦ Σολομῶν καὶ μιᾶς παλλακίδας του. Ἄλλος ὀστερα ὁ Jacobi λέει πῶς «μιὰ βοσκοπούλα

τῆς Ἰερουσαλήμ, Σουλαμίθ ἔνομα, παντρεύτηκε μ' ἓνα τσομπάνο. Ἐπειδὴ εἶταν πάρα πολὺ ὁμορφὴ, ἔστειλεν ὁ Σολομῶν καὶ τὴν ἔφεραν στὸ χαρέμι του. Μὰ τοῦ κάκου προσπάθησε νὰ τὴν καταφέρῃ νὰ τὸν ἀγαπήσῃ. Ὡς πού στὸ τέλος τοῦ ἔφυγε καὶ ξανάσμιξε τὸν ἀντρα της».

Δὲν ἀναφέρνω ἄλλωνε ὀνόματα παρὰ σταματῶ στὸ Rénan, πού ἔχουμε διαφορὰ καὶ στὴν ἐξήγησιν καὶ στὴν οἰκονομία τοῦ ἔργου. Ὁ Rénan συμφωνεῖ στὴν ὑπόθεσιν μὲ τοὺς δύο προηγούμενους καὶ παραδέχεται πῶς εἶναι κλεμμένη ἡ Σουλαμίθ στὸ χαρέμι τοῦ Σολομῶν καὶ πῶς ἀναμεταξὺ τους πλέχεται διάλογος μὲ σκοπὸ νὰ τὸν ἀγαπήσῃ ἡ Σουλαμίθ καὶ νὰ μὴ μείνῃ παλλακίδα τοῦ μονάχα, σάρκα διχῶς ἰδέαν καὶ αἰσθημα. Βρίσκει δρᾶσιν στὸ ἔργο καὶ τὸ χωρίζει σὲ πέντε θαρῶ σκηνές, καὶ ἀνεβάζει κ' ἄλλα πρόσωπα, ἔξω τὸ Σολομῶν καὶ τὴ Σουλαμίθ, τὸν τσοπάνη, τὸν ἀγαπητικὸ της, βάζει μάλιστα καὶ τὴ λογομαχίαν του μὲ τὸ Σολομῶν, χορὸ ἀπὸ γυναῖκες, ἀπὸ χωριάτες, τὰδέρφια τῆς Σουλαμίθ, κ' ὀστερα τὸ Σοφὸ, ἓνα πρόσωπο ὅλως διόλου τῆς ἀνάγκης γιά νὰ βγάλῃ στὸ τέλος τὸ συμπέρασμα τοῦ ἔργου. Εἶναι ἀλήθεια πῶς ὁ Rénan τὸ δούλεψε πολὺ τὸ Ἄσμα κ' ἐχτιμούμε καὶ σεβούμαστε τὴν ἐργασίαν του. Ἡ ἐξήγησιν ὁμοῦς πού τοῦ δίνει δὲν εἶναι κατὰ τὴ γνώμην μᾶς ὅσο πρέπει ἱκανοποιητικὴ. Δὲ μᾶς ξεδιαιλῶνει διόλου τὸ ἔργο. Δὲ λέω νὰ ἐξαλείψῃ ἡ μετάφραση τὸ ἀναγκαῖο σύθαμπο καὶ τὴ φαινόμενη ἀσυναρτησία πού χαρακτηρίζει τὴν ἑβραϊκὴν ποίησιν, μὰ δὲν πρέπει καὶ νὰ τὰφίνη ἀπειραχία. Νὰ τῆς δίνῃ ὁ μεταφραστὴς μιὰ λαμπεράδα χυμὴν σὲ μιὰν ἀρμονικὴν συμμετρίαν κείμενου κ' ἐξήγησιν πού εἶσι χωρὶς νὰ χάνῃ τὸ ἔργο τὴ σφραγίδα τοῦ τῆ δημιουργικῆς, νὰ γένεται πῶς εὐκολονόητο στὸ σημερινὸ ἀναγνώστη, ἴδια ὅπως θάτανε καὶ στὸν Ἑβραῖο πούτανε μπασμένος ψυχόρμητα στὸ εἶδος αὐτὸ τῆς τέχνης. Ἡ μετάφραση τοῦ Rénan εἶναι λέξεις ἀραδιασμένες ἀντὶ στὸ Ἑβραϊκόν, στὸ Γαλλικόν μὲ τοὺς ἴδιους ἄλυτους κόμπους γιά μᾶς. Οὔτε βρίσκουμε μεις τὰ πρόσωπα πού ἀνεβάζει στὴ σκηνή. Μόλις παραδεχόμεσθα τὸ χορὸν καὶ αὐτὸν πολλὰς φορές ἀγνώριστα δεμένο στοῦ συγγραφέα τὸ πρόσωπο πού φέρνει στὴ μέση τίς γυναῖκες τοῦ χαρεμιῦ ἅμα θέλει νὰλλάξῃ ἰδέαν καὶ νὰ πάῃ παρακάτω.

Συγγραφέας τοῦ ἔργου εἶναι κάποιος ἀγνωστος πού ἐξῆσε κάμποσα χρόνια ὀστερα ἀπὸ τὸ Σολομῶν. Τὸ μῦθος — τὴν ὑπόθεσιν — τοῦ ἔργου δὲν τὴ θεωροῦμε καθόλου ἀληθινὴν ὅπως ὁ Rénan πού τὴ βρίσκει στὴν Γ'. Βασιλείων ὅπου μᾶς στέλνει νὰ διαβάσουμε γιά τὴ Σουλαμίθ. Ἐκεῖ κάποιον Σουλαμίθ σκλάβαν στὸν πατέρα τοῦ Δαυὶδ, τοῦ πατέρα τοῦ

Σολωμών, λέει ὁ Répan, πὼς εἶναι ἡ ἴδια ποιη-
 λαιεὶ καὶ σὸ: Ἄσμα μὲ τὸ Σολωμών. Μὰ πὼς ἀφοῦ
 τότε, στὰ τελευταία χρόνια τοῦ Δαυὶδ ποῦ φαίνε-
 ται ἡ Σουλαμίθ τῆς Γ'. Βασιλείων, ὁ Σολωμών εἴ-
 τανα δώδεκα χρόνῳ; Ἐμεινε λοιπὸν ἡ Σουλαμίθ
 σὸ παλάτι τοῦ Δαυὶδ ὡς ποῦ νὰ μεγαλώσῃ ὁ διά-
 δοχος; Ἰότες τὰ δόξια τῆς ποῦ τοὺς δίνει τὸν τό-
 πον στὴ σκηνὴ ὁ Répan τί κάνανε; Ὁ ἀγαπητικὸς
 τῆς; Τίποτ' ἀπ' αὐτά: Ἡ Σουλαμίθ αὐτὴ καὶ ἡ
 Σουλαμίθ ἡ ἄλλη, ἡ ἡρωῖδα αἰς ποῦμε τοῦ Ἄσμα-
 τος, δὲν ἔχουν καμμιά σχέση. Ἡ καλλίτερα οὔτε
 τῆς μίᾳς τῆνομα εἶναι Σουλαμίθ οὔτε τῆς ἄλλης.
 Σουλαμίθ ἢ Σουγαμίθ ἢ Σουλαμίτης εἶναι ὁ κάτοι-
 κος τῆς Σουλέμ ἢ Σουνέμ καὶ ἀπόδειξη ποῦ στὴν
 Γ'. Βασιλείων μαζί μὲ τὸ παράνομα αὐτὸ τὸ τοπικὸ
 βάζει ὁ συγγραφέας καὶ τὸ βαφτιστικὸ ὄνομα ἐκει-
 νῆς πῆς κόρης «Ἀβισάγ τὴν Σουναμίτιδα» λέει ἐνῶ
 ὁ ποιητὴς τοῦ Ἄσματος σέξτο τὸ γενικὸ τοπικὸ ὄ-
 νομα Σουλαμίτις ἢ Σουλαμίθ ποῦ εἶναι τὸ ἴδιο, ἄλ-
 λη μιά ἀπόδειξη καὶ αὐτὸ πὼς ὠρισμένον πρόσωπο
 καὶ δομένη ὑπόθεση γιὰ τὸν ποιητὴ δὲν ὑπάρχει.

Τὸ μόνο ποῦ φαίνεται ἀπὸ τὴ Γραφή εἶναι πὼς
 οἱ Σουλαμίτιδες εἶταν οἱ ὁμορφότερες γυναῖκες τῆς
 Ἰουδαίας. Καμμιά λοιπὸν Σουλαμίθ κλεμμένη σὸ
 παλάτι τοῦ Σολωμών δὲν ἔπαρχει. Νά κατὰ τὴ γνώ-
 μη μας ποῦ στήριξεν ὁ ἀγνωστος ποιητὴς τὸ ποίη-
 μά του. — Ὁ βασιλεὺς Σολομών γνωστὸς γυναϊκᾶς,
 τριγυρισμένος ἀπὸ ἓνα σωρὸ παλλακίδες, πέθανε
 καὶ τὸ Βασίλειο τοῦ Ἰούδα ἔπεσε μαζί του, γιὰ τὴν οἱ
 γυναῖκες κυβερνοῦσαν ὅσο ζῶσε. Οἱ πιότερες ἀδικα
 παρμένες ἀπ' τὰ κακορρίζικα σπίνια τους. Παντρε-
 μένες. Ἀρραβωνιασμένες. Σὲ τέτοια ὁμοῦ κορμιά,
 κουκοῦτσι ἀληθινῆς ἀγάπης δὲ βρῆκε. Ὁ ἀγνωστος
 ποιητὴς ποῦ εἶχεν ἀκούσει καὶ παραγεμισμένη ἴσως
 τὴν ἱστορία αὐτὴ τοῦ μυριάπολου βασιλέα, τοῦ
 Κροῖφου, τοῦ Σουλτάνου αὐτόνοῦ τῶν Ἰουδαίων, πᾶ-
 νου σὲ μιὰν ἰδέα ποῦ ἔσπερα ἔσπερα τὴ λέει σὸ
 τέλος ἔφτιασε τὸ ποίημα. Νά, ἡ ἰδέα αὐτὴ ζετυλι-
 μένη, ἡ θέση ὅπως θὰ λέγαμε τοῦ ἔργου. «Χίλια
 νὰ πιασῆς καὶ νὰ ξεδέψῃς δὲ θὰ μπορέσης νὰ γυ-
 ρίσῃς μιά π' ἀγαπᾷ ἀληθινά ἔτσιω κ' ἓνα ζητιάνο,
 παρὰ θὰ γίνῃς κορόιδο καὶ μπαίγνια σὸ τέλος». Σ'
 αὐτὴ τὴν παράξενη, στὰ χρόνια τούτα τοῦ παρὰ ἀ-
 λήθεια, μὰ πολὺ κοινὴ στὰ πρωτόγονα χρόνια τῆς
 κοινωνίας, τοῦ ἱπποτισμοῦ καὶ τοῦ κάλληκαρισμοῦ
 ὁ ἐμᾶς σ' αὐτὴ τὴν ἀλήθεια στέριωσε τὸ ποίημα.
 Καὶ τὴ δουλεύει καὶ τὴ σερβίρει τὴν ἀλήθεια αὐ-
 τὴ γυρῶ σὲ δύο ἀντίθετα πρόσωπα στὸν ἀρχοντοβα-
 σιλεὶ Σολωμών καὶ σὲ μιὰ ταπεινὴ βοσκοπούλα —
 ἢ ὡρισμένον πρόσωπο ποῦ ἔχει πρὶν χερακίμενη

τὴν καρδιά τῆς σ' ἔγαγε γουρὸμαλλο βοσκῆ ποῦ κατὰ
 τὸ λέγει τῆς

«ὀλόμυρα γυαλίζουν τὰ μαλλάκια του
 σὸν τοῦ κοράκου τὸ φτερό...»

Μὲ τὴν ἀπόδειξη τῆς θέσης τοῦ ὁ ποιητὴς περὶ
 καὶ μὴ λεπτοῦς εἰρωνεία σὸ Σολωμών, σὸ τέ-
 λος, γιὰ ν' ἀντιπροσωπεύῃ κ' ἐδῶ τὴ γνώμη τοῦ
 λαοῦ τοῦ ποῦ δὲ σήκωνε τὸ στομάχι του τὰ ὄργια
 τοῦ παλατιοῦ. Ξαναλέμε λοιπὸν πὼς ἡ ὑπόθεση δὲν
 εἶναι καθέλου στὴν Γ'. Βασιλείων παρὰ εἶναι φαντα-
 στικὴ πλασμένη ἀπὸ τὸν ποιητὴ γιὰ τὴν ἀπόδειξη
 τῆς θέσης τοῦ ἀναφέραμε.

Κ' εἶναι τὸ Ἄσμα, λυρικὸ κομμάτι, διαλογικὰ
 βγαλμένο ἀπὸ τὸ Σολωμών, τὴ Σουλαμίτιδα καὶ τὸ
 χορὸ καὶ σὸ τέλος μ' ἓνα συμπέρασμα τοῦ ποιη-
 τῆ. Ὁ λυρισμὸς τοῦ ὁ πολὺς καὶ ἡ ἀορισία τοῦ συγ-
 γραφέα καὶ τῆς γλώσσας κάνει τὸ ἔργο νὰ φαίνεται
 πὼς ἔχει πολλὰ πρόσωπα καὶ δράση γιὰ δράμα, ὅ-
 πως θέλει ὁ Répan ποῦ δὲν ξεχνᾷ νὰ κρύβῃ γέτε
 καὶ πότε στὰ παρασκήνια τὸν ἀγαπητικὸ τῆς Σου-
 λαμίθ γιὰ ν' ἀφογκραστῇ. Δὲ σὲς φαίνονται πρὸ
 νεώτερα αὐτά;

Ἡ δύναμη τοῦ ἔργου εἶναι μέσα στὴν ἀπλότητα
 καὶ εἰλικρίνεια ποῦ τὸ χαρακτηρίζει. Κ' ἔτσι προ-
 σπαθήσαμε νὰ τ' ἀποδώσουμε καὶ μεῖς καὶ στὴν ἐν-
 νοια καὶ στὴ γλώσσα. Κρύβει δὴ τὴ ζωὴ τοῦ κέμ-
 που καὶ τῆς ἐξαχῆς καὶ ὅλο τὸ μωσαϊκόβγα καὶ τὴν
 ἀλόη τῆς Σορίας. Δὲν ἔχει τὴ μυστικοπάθεια καὶ τὸ
 κρησθακλήρι τῆς κατόπι φιλολογίας τῶν Ἑβραίων
 ποῦ τὴν πνίγει τὸ πάθος, τὸ αἶσθημα καὶ γίνεται
 πάντα ἀερὴ καὶ χρωματισμένη μὰ ναυαριστικὴ.
 Μοῦ φαίνεται ὁμοῦ πὼς τὸ Ἄσμα δὲν ἔχει τὴν ἀπαι-
 τούμενη συμμετρίαν στὴν ἰδέα. Θαρρεῖς πὼς εἶναι
 πολὺ πολὺ πρωτόγονο. Πρωτόβγαλο καλύτερα. Μὴν
 εἶναι αὐτὸ ποῦ εἶπα παραπάγου εἰλικρίνεια; Δὲν ἀ-
 κρωτηριάστηκε σὲ καλοῦπι ἀπὸ πρῶτα καμμμένο,
 παρὰ ἔκλεισε μέσα του ὅλη τὴν ποιητικὴ φλέβα τοῦ
 λαοῦ του, Ἀνατολίτη λαοῦ ἀπελέκτου, μὲ τίς χον-
 τρές του παρομοιώσεις καὶ τίς κουραστικὰς κομμά-
 τι περιγραφές. Πρωρισμένο θαρρεῖς πιότερο νὰ δώ-
 σῃ τοὺς κανόνες καμμῆς δικῆς τῶν τεχντροπίας,
 βρῆκε ἔτσι πρωτόγονο καὶ φυσικὸ ἀπὸ τὸν ποιητὴ
 τοῦ ποῦ ὅσο καὶ ἂν τὸ ἀφιέρωσε σὸ λαὸ του, γένη-
 κεν ἀθελά του, γενικὸ, ἀνθρώπινο.

(Στὸ ἄλλο φύλλο ἡ μετάφραση τοῦ Ἄσματος Ἀσμάτων)

Κ. Ι. ΦΡΙΑΠΤΟΣ

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΟ "ΓΥΡΟΣ ΤΩΝ ΩΡΩΝ,"

Ἀγαπητὲ ποιητή,

Ἐπωφελήθηκα τίς λίγες μέρες τῶν διακοπῶν γιὰ νὰ διαβάσω μὲ τὴν ἀργότητα καὶ τὴν ἐπιμέλεια ποὺ ἀρμόζει, τὸ παράξενο ἔργο σας: ὁ «Γῦρος τῶν Ὁρῶν».

Ἐπιπῶ ὅλος μαγεμένος ἀκόμα ἀπ' τὸ φανταστικὸ ὄνειρο ποὺ μὲ βυθίσατε· καὶ τὰ μάτια μου, βαρῶ ἀπὸ ρέμβη καὶ τυλιμένα ἀπὸ ἀτμό, μόλις μποροῦνε νὰ ξανανοήσουν στὴ χεροπιαστὴ πραγματικότητα, διστάζοντας, σὰν ξαφνισμένα καὶ συχισμένα, νὰ προσδιορίσουν τὸ παράξενο καὶ σαγηνευτικὸ θέαμα ποὺ πήγανε ν' ἀντικρύσουν. Εἶναι ἀραγες δρᾶμα, κωμωδία, λυρική συμφωνία, γοητευτικὸ νε-ραιδοθέαμα, φιλοσοφικὸ σύμβολο;

Ἴσως τίποτε ἀπ' αὐτὰ ἀποκλειστικά, κ' ἴσως πάλι — καθὼς μοῦ φαίνεται καὶ τὸ πιθανότερο — λιγάκι ἀπ' ὅλα αὐτὰ μαζί, σ' ἓνα μοναδικὸ ἀνακάτωμα διαφορετικῶν στοιχείων, πότε ἀραδιασμένων καὶ πότε συχινεμένων, σὲ τρόπο ποὺ νὰ προξενοῦνε μιὰ σύνθεση μιᾶς μαγείας πρωτότυπης καὶ ἀνήσυχτης. Ἰπάρχει αὐτοῦ κάτι ἀπ' τὸ ὄρφικὸ τραγοῦδι, κάτι ἀπὸ τὸ κοσμογονικὸ ποίημα, κάτι ἀπὸ τὸν ἥλινο μῦθο, κάτι ἀπ' τὴ φαντασμαγορία, τὴν τραγωδία, τὴ φάρσα, τὴν ἐκλογή (églogue) καὶ σὲ διαφορετικὰς δόσεις — συνάντηση ἔμπνεψης, μὰ καθόλου μίμηση — τοῦ Ἡσίοδου, τοῦ Σαίξπηρ, τοῦ Γκαίτε, τοῦ Ψυχάρη (στὴν κωμωδία τοῦ ὁ Γουανάκος) καὶ ἀκόμα, ὁ Θεὸς ἄς μὲ συχωρᾷ! — τοῦ Ροστάν. Βρίσκει κανεὶς αὐτοῦ ἓνα εἶδος μιᾶς νεωτεριστικῆς καὶ πανθεϊστικῆς εἰδωλολατρίας, ἢ καλλίτερα τὴν ἀναλλοίωτη εἰδωλολατρεία ἀγκυροβολισμένη μέσα στὴν ψυχὴ τῆς ἑλληνικῆς Φυλῆς.

Βλέπει κανεὶς αὐτοῦ ὅλες τίς μυστηριώδικες Δύναμεις τῆς Φύσης καὶ τῆς Ζωῆς, ἐνσαρκωμένες καὶ συμπυκνωμένες, ἀν μποροῦμε νὰ ποῦμε, σὲ προσωπικότητες τοῦ ὄνειρου στίς ἑποικεῖς ἀπονέμετε ἐν-συνείδητες ἐνέργειες.

Αὐτὸς ὁ «Γῦρος τῶν Ὁρῶν» ποὺ ἀρχίζει τὴ νύχτα γιὰ νὰ τελειώσει τὴ νύχτα, εἶναι τὸ δρᾶμα τῆς ἡμέρας, ἢ ἀναιώνια σύγκρουση τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκότους, ὅμως ὅμοια ἢ συχώνεψή τους γονιμοποιεῖται μέσα στὸ ἔργο τῆς παγκόσμιας ζωῆς. Ἡ Ξανθὴ Ἡλιογέννητη ἀγαπάει τὸ μεγαχρινὸν Ἐσπερο καὶ τὸ Δαιμόνιο τοῦ Βραδιοῦ λατρεύει τὴν Ἀδύγη Νύφη. Δὲν εἶναι ἀλήθεια πὼς ἡ μῆτις καὶ ὁ

ἄλλος ὑποτάσσονται σ' αὐτὸ τὸ ἀρχέγονο θέλημα, ποὺ εἶναι ὁ νόμος τοῦ ἐρωτικοῦ ψυχόρμητου ποὺ ὑπακούει μοιραῖα στίς προσταγὰς τῆς ζωικῆς ἀρμονίας; Ἀπὸ τὴν ἔνωσή τους θὰ γεννηθεῖ τὸ **Φωτο-σκόταδο**, σύμβολο, φαντάζομαι, τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Ποίησης, ὅπως τίς ἔχετε συλλάβει.

Εἶν' ἐπιτραμμένο νᾶχει κανεὶς μιὰ σύλληψη διαφορητικὴ ἀπὸ τὴ δική σας καὶ νὰ προτιμᾷ, λόγου χάρη, ὅσο τὸ δυνατό περισσότερο φῶς σ' ὅλα τὰ πράγματα. Ὅμως ὀφείλει καθένας ν' ἀναγνωρίσει πὼς ἔχετε νὰ δώσετε στὴ θεωρία σας μιὰν ἐντεχνη καὶ πολὺ ποιητικὴ παραστατικότητα.

Ἄν τώρα θελήσουμε νὰ ἐκτιμήσουμε στὸ ἔργο σας τὸ δραματικὸ καθαυτὸ στοιχεῖο, θὰ διαβεβαιώσουμε πὼς σκεδὸν πάντοτε τὸ νῆμα τῆς δράσης δὲν εἶναι παρὰ μιὰ πρόφαση γιὰ τὰ πλουτισματα καὶ τίς λυρικὰς ποικιλίες — κάποτε μάλιστα καὶ τίς παρεκβάσεις, θάλεγεν ἓνας ἔυστροπος κριτικὸς — ὅπου ἡ πλοῦσια σας φαντασία ἀφίνεται λεύτερη.

Ἡ προσωπικότητα τῶν κυριώτερων ἡρώων τοῦ δράματος μᾶς φαίνεται ὄχι ἀρκετὰ ἐξωτερικεμένη, κ' ἡ ψυχολογία τους κάμποσο στεγνὴ καὶ ἀξετίλιχτη. Καταλαβαίνω βέβαια πὼς στὴν ιδιότητά τους ὡς σύμβολα, τοὺς εἶναι δύσκολο νὰ παρουσιάσουν τὴ σύνθετη ἀτομικότητα τῶν ἀληθινῶν σάρκινων ὑπάρξεων. Δὲν πειράζει· θὰ ἐνδιαφέρανε περισσότερο, ἀν κατορθώνατε νὰ βάζατε μέσα τους πλεὴν πολλὴν ἀνθρωπότητα, γιὰ νὰ μιλήσω ἔτσι. Μοναχὰ στὴ Ἰ σκηνὴ τοῦ Πέμτου Μέρους, στὴν πιδ ὥραία, κατὰ τὴ γνώμη μου, τὰ πρόσωπα σκεδιάζονται μὲ κάποια καθαρότητα, τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ κινήματα γίνονται ἀνθρώπινα καὶ μᾶς συγκινοῦνε. Τὸ πάλεμα τῶν δυὸ Τιτάνων δὲ στερεῖται ἀπὸ ἓνα ἄγριο μεγαλεῖο. Φαίνεται πὼς τὸ ἔργο θάπρεπε νὰ τελειώσει στὸ βούλιαγμα τοῦ Ἥλιου. Οἱ σκηνὲς ποὺ ἀκολουθοῦνε καὶ τὸ ἐπεισόδιο τῆς Κίρκης, ἀν καὶ ὄχι ἀμοιρες ἀπὸ κάθε χάρη, μοῦ κάνουν τὴν ἐντύπωση ἑνὸς ἐπιλόγου περιττοῦ καὶ σερνάμενου. Ἐξόν, ἀν αὐτὴ ἡ μεταμόρφωση τῶν γηγένων Πνεμάτων τοῦ Μεσαίωνα, ποὺ ξαναγίνονται οἱ ἡμίθεοι τῆς ἀρχαίας μυθολογίας, δὲν εἶναι ἀκριβῶς, τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ **Φωτο-σκόταδου**, καρποῦ τῆς ἔνωσης τῶν δυὸ ἀστερικῶν ἐρωμένων.

Οἱ Βερβελουδες καὶ οἱ Καλλικάτζαροι προμηθεύουν τὸ κωμικὸ ἢ καλλίτερα τὸ γελοιοποιὸ στοιχεῖο. Εἶναι οἱ γκροτέσκοι τοῦ ρωμαντικοῦ συστήματος.

Ἄν τὸ γενικὸ σκέδιο τοῦ ἔργου σας εἶν' εὐκόλο ν' ἀκολουθηθεῖ, πρέπει ὅλες οἱ πρόθεσες τῆς λεπτομέρειας νὰ εἶναι φωτεινὲς γιὰ νὰ ξαναχοῦνε. Ἐτσι ὁ γέρος Νεροπαπούλης προφέρει μερικὰς φορὰς ρητὰ ἀόριστα σκοτεινὰ καὶ ἀνακόλουθα ἀκόμα, ποὺ ἢ

μεγάλη του ηλικία δὲ φτάνει γιὰ νὰ δικαιολογήσει.

Εἶμαι πῶς πρόθυμος νὰ ἐγκωμιάσω ἕνα μέγαν ἀριθμὸν λυρικῶν κομματιῶν μιᾶς εὐτυχισμένης ἔμπνευσης καὶ μιᾶς ἐπιτήδειας ἐχτέλεσης. Στὸ τέλος τοῦ Δεύτερου Μέρους ἢ «*Προσευκὴ τῶν Ὁρῶν καὶ τῶν Χαρίτων*», ἔχει ἕνα εἶδος ὀρφικῆς μεγαλοπρέπειας, μιᾶς ἐπισημότητας θερησκευτικῆς, συγκινητικῆς ὡς τὴ βαθ. ἀ φωνή τῶν λειτουργικῶν ὀργάνων. «*Τὸ τραγούδι τῶν Ἀρτίλλων*» εἶν' ἕνα λυρικὸ θέμα ζετυλυμένο ἀριστοτεχνικῶς.

Στὸ Τρίτο Μέρος, πὺ εἶναι ἕνα χαριτωμένο hors d'oeuvre, ξεχώρισα: Σκηνὴ I. τὸ «*Τραγούδι τοῦ Κυνηγοῦ*», μπαλλάντα πάρα πολὺ πετυχημένη, ἔμπνευσμένη ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Σκηνὴ III. τὸ «*Τραγούδι τῶν Συλοκόπων*» ἁρμονικὸν ξεχείλισμα, πὺ θυμίζει, ἀπὸ μερικῆς τοῦ ὄψεως, τὸ περίφημο «*Τραγούδι τοῦ Καλαθῆ*» τοῦ André Theurier. Ὁμοίαι καὶ τὸ «*Τραγούδι τῶν Λεντιῶν*» πὺ κλείνει τὴν πράξιν, ἂν καί, σὲ κάποιαι μέρη, αὐτὰ τὰ δύο ποιήματα δείχνουν μιὰν ἀπαρίθμησιν κάπως συγγνή.

Οἱ σκηνὲς τῶν *Κοριτσιῶν* καὶ τῶν *Συλοκόπων* ἔχουν χάριν καὶ φυσικότητα.

Στὸ Τέταρτο Μέρος τὸ «*Τραγούδι τῶν Σκελετῶν*» προξενεὶ ἐντύπωσιν, καθὼς κ' ἡ μπαλλάντα πὺ ἀπαγγέλλει ὁ Νεροπαμπούλης: τὸ «*Βιολί*» (τὴν Ἐκθομάλλα ρηγοπούλα...). Ἄλλως τε ἀλάκαιρη ἢ III σκηνή, πὺ μᾶς δείχνει τὴν Ἡλιογέννητην, τὸ Φῶς, βάζοντας σὲ κίνησιν ὅλες τὶς βαθιῆς ἐνέργειαι τῆς Γῆς, ἀποκαλύπτει μιὰν ἀληθινὴν δύναμιν φαντασίας, λυρισμοῦ καὶ μορφῆς.

Στὸ Πέμτο Μέρος, ἐπαναλαβαίνω, ἢ συνάντησιν τοῦ Ἡλίου, τῆς Κόρης τοῦ καὶ τοῦ Ἑσπερου καὶ ὁ λυρικὸς διάλογος τῶν τριῶν αὐτῶν προξενοῦν τὴν πῶς περίπαθον ἐντύπωσιν.

Συγκεφαλαιώνοντας λέω πὺς ὁ «*Γῆρος τῶν Ὁρῶν*», τὸ ἔργο αὐτὸ, τὸ πυκνωμένο ἀπὸ ἰδιόρρυθμιν ἐφεύρεσιν καὶ πλούσιαι κατασκευῆ, μὲ ὄση καὶ ἂν θελήσει κανεὶς νὰ τοῦ παρατηρήσει μακρολογία, παραδοξότητα καὶ ὀμιχλώδικη μεταφυσικὴ, ἀξίζει νὰ σταματήσει τὴν προσοχὴν καὶ ν' ἀπολάβει περισσότερο ἀπὸ μιὰ συνειθισμένη ἐχτίμησιν, γιὰτὶ φανερώνει στὸ συγγραφέα τοῦ μιὰν ἰδιοσυγκρασίαν ἀληθινοῦ ποιητῆ, μιὰ τέχνην ἐντελῶς προσωπικὴν, ἕνα ταλέντο γλῆγορα ὄριμο γιὰ τὰ ἔργα τῆς ἀπόλυτης ὀμορφίας, πὺ εἶναι ἡ τιμὴ μιᾶς φιλολογίας.

Εἶμαι πεπεισμένος πὺς θὰ δικαιώσετε αὐτὴ τὴν ἐλπίδα καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ δεχτῆτε κτλ.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Μίλτου Κουντουρά:

ΤΟ ΜΠΑΛΣΑΜΩΜΕΝΟ ΑΓΩΡΙ

Τὶς προάλλες δημοσιεύθηκε σὲ δύο φύλλα τοῦ «*Νουμᾶ*» κ' ὕστερα μετατυπώθηκε σὲ ξεχωριστὸ βιβλίον, ἕνα καινούργιον δράμα τοῦ κ. Μίλτου Κουντουρά. Κάτι θέλει νὰ πῆ στὸ «*Μπαλσαμωμένο Ἄγωρι*» τοῦ ὁ συγγραφέας τοῦ συχωρεμένου «*Ἄρρωστο*», μὰ, μὲ ὅλο τὸ σφίξιμον πὺ κάνει ὡς τὸ τέλος, δὲν κατορθώνει νὰ πῆ τίποτα. Ἔως τώρα ξέραμε, ὅτι καὶ ὁ πὺ ἀδύνατος τεχνίτης προσπαθεὶ στὸ τέλος τοῦ ἔργου τοῦ νὰ δώκῃ τὴν μεγαλύτερη τραγικὴ συγκίνησιν. Ὁ κ. Κουντουρᾶς στὴν ἀρχὴ φλυαρεῖ, λίγο παρακάτω ἀραδιάζει ὅλες τὶς λαϊκῆς πρόληψες καὶ δεισιδαιμονίας, ἐκεῖ κατὰ τὰ μέσα — νᾶμαστε δίκαιοι — ἔχει μερικῆς στιγμῆς γεμάτες τέχνην καὶ μυστικισμόν, καὶ στὸ τέλος μᾶς παρουσιάζει τοὺς πυροσβέστες μὲ τὰ ἄου, ἄου τους καὶ τοὺς ὑπηρετῆς μὲ τὴν φιλοσοφίαν τους, ἂν εἶνε δυνατόν σὲ μιὰ τέτια κακὴ στιγμὴ νὰ φιλοσοφοῦν, ὅχι μονάχα οἱ ὑπηρετῆς, πὺ δὲ ξέρουν τίποτα ἄλλο ἀπὸ τὸ κουσέλι τῆς κουζίνας, μὰ καὶ ἄνθρωποι μορφωμένοι καὶ προνομιούχοι.

Πέρσει ὄντας διάβασα τὸν «*Ἄρρωστο*», μὲ ὅλο τὸ κατάκλεμα, πὺχει γίνεῖ ἐκεῖ μέσα τῶν «*Βρυκόλακων*» τοῦ Ἴψεν, βλέποντας, πὺ καὶ πὺ, τῆς τέχνης τὰ ξεπεταρίσματα εἶπα εἰλικρινά, πὺς ὁ κ. Μίλτος κάτι θᾶγραφε ἀργότερα. Φέτος τοῦ λέγω, πάλι εἰλικρινά, πὺς τὸ «*Μπαλσαμωμένο Ἄγωρι*» τοῦ δείχνει ἄνθρωπον, πὺ δὲ θὰ γράψῃ ποτὲ τοῦ τίποτα καὶ γι' αὐτὸ τοῦ συσταίνω νὰ πᾶψῃ νᾶ μουτζαλώνῃ τὸ χαρτί, πὺ στὴν Ἑλλάδα, τουλάχιστον, δὲν εἶναι καὶ τόσο φτηνόν.

ΔΗΜΟΣ ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Γ. Τριαντ. Σμύρνη. Λάβαμε τὴν συντρομὴν 1.10.911-1.4.912 κ' εὐχαριστοῦμε. — κ. Θ. Ἐξ. Σμύρνη. Λάβαμε τὰ 25 φρ. Γράψτε μας ποιανὸν συντρομὴ εἶναι, γιὰ νὰ τῆν περῶμε στὸ βιβλίον. — κ. Α. Ἄσ. Μόναχο. Λάβαμε τὴν συντρομὴν καὶ στέλλομε τὸ φύλλον.

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΑΤΟ

Ίδιοκτήτης: Δ. Π. ΓΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, άρ. 4, ΑΘΗΝΑ

Συντρομή χρονιάτικη: Για την Ελλάδα και την Κρήτη δο. 10. Για το εξωτερικό φφ. χρ. 12,50.—Για τις επαρχίες δεχόμαστε και τρίμηνες συντρομές (1 δο την τρίμηνια).—Κανένας δε γράφεται συντρομητής α δεν προκληρώσει την συντρομή του.

20 λεπτά το φύλλο.—Τα περασμένα φύλλα πουλιούνται στο γραφείο μας διπλή τιμή.

Βρίσκεται στην Αθήνα σ' όλα τα κιάσκια, και στις επαρχίες σ' όλα τα πραχτορεία των Έφημερίδων.

Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ

ΑΡΘΡΟ ΤΡΙΤΟ (*)

Όταν έδω και τρεις μήνες προκαλούσα τον Έκπαιδευτικόν Όμιλο σά δημοτικιστής, σά φιλελεύτερος και τó κυριώτερο σά μέλος του να μου δώσει απάντηση σέ ώρισμένα έρωτήματα νόμιζα πώς είχα δικαίωμα και πώς ό Όμιλος είχε υποχρέωση να μου απαντήσει. Όμως γράφτηκε τó πρώτο άρθρο κ' ή απάντηση μόν δέν ήρθε, σά παρασκήνια όμως ακούστηκαν διάφορες διαδόσεις με την τάση να σκοτίσουν τó ζήτημα, να παραστήσουν τή διαφωνία μου σά διαφωνία μ' ένα μέλος τής επιτροπής που όμως δέν εΐταν αυτό ό Όμιλος και τó πολύ πολύ να χαρακτηρίσουν τó άρθρο μου (σύμφωνα άλλως τε με την ύστερικήν υπερευαισθησία τών τάχα ευρωπαϊσμένων Ρωμιών που θέλουν τά πράματα μόνο με τó αληθινό τους ένομα να μη λέγονται) σά χωρίς τάκτ (!) γραμμένο. Τό τελευταίο αυτό φυσικά μου είναι ά-

διάφορο, γιατί και δέν ακούστηκε παρά άπ' τούς άμεσώτερο σχετιζόμενους με τήν επιτροπή τού Όμιλου, που είναι φυσικό να ταραχτήκαν κάπως τά νεύρα της άπ' τó άρθρο μου εκείνο, δηλ. άπ' τó περιεχόμενό του και να θέλησε να τά ρίξει όλα στόν τύπο του. Όσο για τίς άλλες διαδόσεις θέλησα να τούς δώσω ένα τέλος δημοσιεύοντας τρεις βδομάδες άργότερα μιá εξήγηση κ' επαναλαβαίνοντας τίς έρωτήσεις μου με τήν έλπίδα πως άφού ό «Νουμάς» δήλωσε στό ίδιο φύλλο κάπως προκλητικά πως οι στήλες του θά εΐταν φυσικά άνοηχτές για τήν Όμιλο, γλήγορα θαρχέτανε ή απάντησή τήν έλπίδα αυτή δέν μπορούσε βέβαια να τήν ελαττώσει ή αφρώσκηνιακή διάδοση πως «τό ένα» μέλος τής επιτροπής απείλησε παραίτησή στήν περίπτωση που ό Όμιλος θά μου απάντούσε, γιατί φανταζόμουν πως ή επιτροπή που τυπικά μόν (στό καταστατικό δηλ.) διλογικιά διοικεί, ουσιαστικά όμως δημοκρατικά έπρεπε να διοικούσε ένα σωματείο που μέλη του έχει μόνο μορφωμένους και μάλιστα φωτισμένους, ανθρώπους δηλ. που δέν είναι στρούγγα μά μονάδες και μονάδες αξιόλογες, πως ή επιτροπή αυτή θά συναιστανότανε τήν υποχρέωση που είχε να δώσει λόγο για τó έργο της στό μέλος (μάλιστα στά μέλη) που τότε ζητούσαν. Η σκέψη μόνο πως ίσως ή επιτροπή ενεργούντας «πολιτικά» όπως τώκανε ως τώρα και μη θέλοντας να έκτεθει τó τάχα δημοτικιστικό (*), μά ίσως «νεοελληνικό» (είναι νέος όρος που άποτελεί μεταβατικό σταθμό στό «καθαρευουσιάνικο») σωματείο και να νομιστεί μαλλιαρό (άλλοίμονο πιά να μάς θεωρούσε ό «καλός κόσμος» και έπαδούς τού «άηδούς ψυχαικού ιδιώματος»!) δέν ήθελε να ξεπέσει δημοσιεύοντας τήν απάντηση στό «Νουμά» μ' έκνε να περιμένω πως ή απάντηση θά εΐτανε πιά δίχως άλλο στό δεύτερο τεύχος τού «Δελτίου». Όμως τó τεύχος βγήκε κ' ή απάντηση δέ φάνηκε. Άφνω στους άναγνώστες τού «Νουμά» και στά μέλη τού «Όμιλου» να δώσουνε τήν κατάλληλο χαρακτηρισμό στήν παράλειψη αυτή. Εγώ θέλω μόνο να τήν εξηγήσω.

Τό ότι ή απάντηση δέ δόθηκε άν και μέσα στήν επιτροπή δέν έλειψαν έκείνοι που άιστάνθησαν τήν ανάγκη να δοθεί — κι αυτό γιατί τó άπαίτησε τó ένα μέλος τής επιτροπής, που θέλουν τάχα να παραστήσουν πως δέν έχει περισσότερες από μίας μονάδες επιρροή και ειδικά τó μέλος που οι άντιδραστήκες του ίδιες είναι γνωστές (καίτα και άριθ. 467 «ή

(*) Κόϊτα και άριθ. 462 (14 τού Γενάρη) και 465 (2 τού Φλεβάρη) τού «Νουμά».

(*) Στή σελίδα 287 στ. 2 (άριθ. 475) τού «Νουμά» τó χειρόγραφο έγράφε «δέν δημοτικιστικό», μά ή πρώτη λέξη παραλείφτηκε από άβλεψία τού τυπογράφου.

νεοελληνική ιδεολογία»), είναι άρκετά χαρακτηριστικό για τον τρόπο που διοικείται ο «Όμιλος» και τις ιδέες που τότε διέπουν. Η ολιγαρχία του Καταστατικού μεταβλήθηκε στην πράξη σε ραμαδική μοναρχία — καλύτερα απολυταρχία και το «έπαναστατικό» σωματείο τραβάει το δρόμο του στην αντιδραστικότητα και στο μιστριωτισμό· γιατί κ' η μέρα αυτή δε θά είναι μακρὰ. Ως τώρα δὲν είχε ίσως χωνευτεί η κοινωνική σημασία του γλωσσικού ζητήματος και κατορθώσαμε να βλέπουμε τον κοινωνικῶς ἀμόρφωτον κοσμάκη ἂν και αντιδραστικῆς ιδεολογίας να παρασύρεται ἀπ' τὸ αἶσθημα τῆς στιγμῆς (ἀφοῦ διάβαζε μ' εὐχαρίστηση κανένα δημοτικιστικο ποίημα) και να πολεμάει για τὴν επικράτηση τῆς δημοτικῆς, τῆς γλώσσας τοῦ λαοῦ, τῆς γλώσσας πού ἔχοντας τὴ δύναμη να τότε μορφώσει κλει μέσα τῆς τοὺς μεγαλύτερους κιντῶνους για τὴν πλουτοκρατία. Ὅταν ἔμως τὸ νοιώσουν αὐτὸ οἱ ἀντιδραστικοὶ πού σήμερα είναι κι αὐτοὶ δημοτικιστῆς δὲ θ' ἀργήσουν να μᾶς ἐγκαταλείψουν, περνώντας ἴσως τὸ πολὺ πολὺ για παρηγοριά ἀπ' τὸ «νεοελληνικὸ» στάδιο για να προσκολληθοῦν στὸ Μιστριώτη, σὲ κείνον πού θέλοντας με τὴν ἐπικράτηση τῆς καθαρεύουσας να περιορίσει τὴ μόρφωση σὲ λίγα χέρια βοηθάει μιὰ χαρὰ τὰ συμφέροντα και τὶς τάσεις τῶν ἀντιδραστικῶν. Αὐτὸ θά γίνει λοιπὸν και με τὸν Ὅμιλο, ἀφοῦ ὁ πρῶην δημοτικιστῆς και τώρα «νεοελληνιστῆς» μονάρχης του, ὁ πρόεδρος του (δὲν τὸ ξέραμε πῶς ὁ Ὅμιλος εἶχε πρόεδρο· τὴν ἀνακάλυψη τὴ χρωστᾶμε στὸν κ. Hesselring, Δελτίο σελ. 161 και πρέπει να τὴν παραδεχτοῦμε ἀφοῦ δὲ διαψεύστηκε ἀπ' τὸν Ὅμιλο) ἔχει τὶς γνωστῆς θεωρίες τοῦ βούρδουλα ἐνάντια στὴν ἐλεύτερη σκέψη κ' ἐνάντια στὴν κάθε κίνηση τοῦ οικονομικὰ σκλαδωμένου λαοῦ.

Κι ἀκόμα παραπέρα· ὁ Ὅμιλος ἔχοντας συναίσθηση πῶς σὺν «Ἐκπαιδευτικῶς» Ὅμιλος μονάχα δὲ δικαιολογεῖ σήμερα τὴν ὑπαρξή του μᾶς ὑποσχέθηκε στὰ προλεγόμενα τοῦ δευτέρου τόμου τοῦ Δελτίου πῶς ἐννοεῖ ν' ἀρχίσει μιὰ γενικὴ μορφωτικὴ δράση για να κατορθώσει μορφώνοντας τὸ λαὸ να φέρει και τὶς εκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεις. Ἄν και, καθὼς εἶπαμε, τὸ λέει μόνος του αὐτὸ ὁ ἐπίσημος Ὅμιλος, μπορούμε ὁμως κ' ἐδῶ να τὸ ὑποστηρίξουμε. Πρῶτα τὸ σκολεῖδ δὲν μπορεῖ ν' ἀνοίξει ὅσο ὑπάρχει τὸ ἄρθρ. 107 τοῦ Συγκτάγματος και τὰ διδασκαλικά βιβλία δὲ χρειάζονται ὅσο δὲν ὑπάρχει τὸ σκολεῖδ. Μὰ κι ἂν γίνει τὸ σκολεῖδ τ' ἂν αὐτὸ; Ποιὸς θά ἴδῃ τὰ καλύτερα ἀποτελέσματα του πού να μὴν είναι φωτισμένος, πού να μὴν ἔχει ἄλλες ἀξιώσεις ἀπ' τὸ πρότυπο σκολεῖδ παρὰ ἐκείνης πού

ἀπαντοῦμε σήμερα; Τόσο λοιπὸν για να γίνει τὸ σκολεῖδ — ὅσο για να ἐκανοποιήσουν τ' ἀποτελέσματα του και χρησιμέψουν στὸ να γίνει δεκτὸ τὸ σύστημα τοῦ σκολεῖδ αὐτοῦ κι ἀπ' τὸ Κράτος χρειάζεται μορφωτικὴ δουλειά, χρειάζεται να γίνει προπαγάντα στὸ λαὸ (ἔχι στοὺς λιγοστοὺς και ξεροκέφαλους — τὶς περισσότερες μάλιστα φορές ἀπὸ συμφέρο ἐκμεταλλεῦτῆς τῆς λαϊκῆς ἀδυναμίας διαδρασμένου), προπαγάντα πού να βγάλει τὴ γλωσσικὴ πρόληψη, πού να δείξει τὸ συμφέρο τῆς ἐπικράτησης τῆς δημοτικῆς, τὸ συμφέρο τῆς φιλελεύτερης εκπαιδευτικῆς μεταρρύθμισης (Ν. Β. πολὺ ἀμφιβάλλουμε ἂν τὸ πρότυπο σκολεῖδ θά είναι και φιλελεύτερο· θά είναι σὺν τὸ σκολεῖδ τοῦ Βόλου με παιδαγωγικῆς ἔχι και ιδεολογικῆς διαφορῆς). Μόνον ἄμα οἱ ιδέες αὐτῆς χωνευτοῦν ἀπ' τὸ λαὸ θά είναι δυνατὸ να περάσει μιὰ ἐκπαιδευτικὴ, μιὰ γλωσσικὴ μεταρρύθμιση — μόνον ἔτσι πρέπει να περάσει για κάθε ἄνθρωπο πού δὲν είναι σκλάβος τῆς ἀντιδραστικῆς πλουτοκρατικῆς ιδεολογίας.

Αὐτὰ λοιπὸν φάνηκε να τὰ ἔχει νοιώσει ὁ Ὅμιλος, πρέπει να τὰ ἔχει νοιώσει τουλάχιστο ἀφοῦ ἄφησε να δημοσιευτοῦν τὰ Προλεγόμενα ἐκεῖνα (πρᾶμα πού προὑποθέτει βέβαια πῶς τὰ εἶχε διαδρασμένα). Μὰ βῆμα για τὴν τέτοια ἐργασία ὡς τώρα δὲν ἔκανε και δὲν πιστεύουμε πῶς θά κάνει. Τὸ στοιχειωδέστατο πρᾶμα πού ὑποδείχτηκε ἀπὸ μῆνης τώρα στὴν ἐπιτροπὴ του να τυπώσει σὲ χιλιάδες ἀντίτυπα και στείλει σὲ κάθε γωνιά ἐλληνικὴ ἓνα φυλλαδιάκι με τὴν ἐκθεση τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς στὴ δημοτικὴ κ' ἓναν πρόλογο για τὶς συκοφαντικῆς τῶν καθαρευουσιάνων και τὴν ἀληθινὴν θέση τοῦ ζητήματος — οὔτε αὐτὸ δὲν κατόρθωσε να κάνει! Μὰ κι ἂν ἐργαστεῖ μορφωτικὰ ἢ ἐπιτροπὴ ποιὸς ἀμφιβάλλει για τὸ πνεῦμα τῆς ἐργασίας τῆς; Οἱ ιδέες τοῦ μονάρχῆ τῆς ἂ διαδοθοῦν, με συνεργασία ὄλων μας πού ἔχουμε κάπως διαφορετικότερες ιδέες, δὲ φανταζόμεστε πῶς θά φέρουνε σὲ καλὸ, γιατί τὸ ἀντιδραστικὸ ἰδανικὸ του κρυμμένο μέσα στὸν ἐθνικὸ μαντιῶ θά ἐνισχύσει τὴν πρόληψη τοῦ λαοῦ πού σήμερα προσπαθοῦμε να τοῦ βγάλουμε και θά τὸν παραδώσει σὺξυλα στὴν ἐκμετάλλευση. Συμπεραίνουμε λοιπὸν: ἢ ὁ Ὅμιλος θά καταντήσει καθαρευουσιάνικο σωματείο, ἢ θά περιοριστεῖ στὴν ἐκπαιδευτικὴ του..... δράση (δηλ. βγάλσιμο δελτίου, προκήρυξη διαγωνισμῶν για διδασκαλικά βιβλία και τὸ πολὺ ἀνοιγμα σκολεῖδ) χωρὶς να ἔχει καμμιά ἐλπίδα να ἐπιτύχει τίποτα, ἢ θά βάλει μπροστὰ μιὰν ἀντιδραστικὴ προπαγάντα. Πάντοτε — ἔχοντας ιδέες σὺν τὶς παραπάνου και δείχνοντας τέτοιο σάδαμὸ στὰ μέλη του, μᾶς παρουσιάζει τὴ μορφὴ

μιάς αντιδραστικής μονοκρατορίας. Και ρωτούμε, ποιός δημοτικιστής, ποιός φιλελεύθερος βλέποντας τέτοια χάγια, όσο η επιτροπή δε δείχνει την παραμικρή διάθεση να δώσει προσοχή στα μέλη και να συμμορφωθεί με τις απαιτήσεις τους, θα διατάσει και μια στιγμή να παύσει δίνοντας τη συνδρομή του (το κυριώτερο την ήθικη) σε σωματείο που η δὲν έχει σκοπό η θα γίνει βλαβερό;

A. ΤΡΑΝΟΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Τετάρτη 18 — Τρίτη 24 του 'Απριλίου.

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ. Όπως τόσα άλλα στον τόπο μας δὲν είναι παράξενο πὼς και η αστυνομία μας είναι ἄνω κάτω — κι αὐτὸ μᾶς τὸ ἀπέδειξαν ἀκόμη μιὰ φορά ὅσα ἔγιναν τὴν περασμένη Τετάρτη με τὸν αὐστηρὸ ἐκεῖνο φρουρὸ τῆς τάξης πού πήρε μέσα λίγους ἀνθρώπους πού γλεντοῦσαν ἀθόρυβα χωρὶς νὰ ἐνοχλοῦν κανέναν. Μ' ὅλες τὶς προστατευτικὲς διατάξεις τῆς ἐλευθερίας πού ἔχει τὸ Σύνταγμα, δυστυχῶς ἡ αστυνομία μας ταιριάζει μόνο στὸ Τουμπουχτοῦ. Σᾶς χρωστᾶει κανένας κανένα διδραχμο — πᾶτε στὴν αστυνομία, καλεῖ τὸν ὀφειλέτη, τόνε φοδερίζει και παίρνετε τὸ διδραχμὸ σας. Δίνετε κανενὸς ἕναν μπάτσο στὸ δρόμο σᾶς ἀρπάζει ὁ χωροφύλακας και σᾶς κλεί ὥρες σὲ κάτι βρώμικα μπουντρούμια πού μόνο γουρούνια μποροῦν νὰ καθίσουν ἐκεῖ. Μιλᾶτε με κχιμιά γυναίκα στὸ δρόμο μπορεῖ κ' ἐκεῖ νάρθει ὁ χωροφύλακας ἢ ὁ αστυνόμος και νὰ σᾶς πάρει στὸ κρατητήριο. Θὰ μοῦ πῆτε πὼς ἐνὸς χωροφύλακα ἢ αστυνόμου πού ἐπεμβαίνει παράνομα μπορεῖτε νὰ τοῦ δώσετε και κανένα χαστουκι, ἔχοντας ἔλο τὸ δίκιο και τὸ δικαίωμα γι' αὐτό· μὰ εἶναι γνωστὸ τὸ τί ἐπακολουθεῖ τοὺς τέτοιους καυγάδες γιὰ τὸν πολίτη, κ' ἡ φασαρία ἄλλως τε μαζὺ με τὸ ρεζήλιξι πού θὰ σᾶς σέρνουν στὸ δρόμο οἱ χωροφύλακες σᾶς φτάνει· αὐτὸ εἶναι ἄλλως τε πού τὶς περισσότερες φορές ζητούν οἱ ἄνθρωποι αὐτοί. Ἐέρουν πὼς ἐνεργοῦν παράνομα, ξέρουν πὼς δὲν κἀνате τίποτε τὸ ἀξιόποιο — σᾶς ρεζιλεύουν ὅμως, σᾶς στέλνουν και στὸ Πταισματοδικεῖο ἀφοῦ σᾶς κράτησαν κάμποσες ὥρες στὸ κρατητήριο και ἱκανοποιοῦν ἔτσι τὰ μικρόπρεπά τους ἐλατήρια. Και νὰ σκέφτεται κανεὶς πὼς μέσα στοὺς ἐνωμοτάρχες και τοὺς ἀξιωματικούς τῆς χωροφυλα-

κῆς εἶναι κι ἄνθρωποι πού ὑπῆρξαν κάποτε και δικηγόροι! Τέτοιος ρόλος αστυνομίας σὺν τὸ δικὸ μᾶς εἶναι βέβαια πρωτοφανὴς γιὰ πολιτισμένους ἀνθρώπους. Ἄλλοῦ ἔταν δὲν εἴσαστε μεθυσμένος ἢ δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ διαταραχθεῖ ἡ τάξη και παραβῆτε καμμιά αστυνομικὴ διάταξη ἢ ἔστω διαπράξετε κανένα πταῖσμα, ὁ χωροφύλακας σημειώνει μόνο τὸ ὄνομα και τὴ διεύθυνσή σας και σᾶς ἀφίνει ὅσο νὰ ξυπνήσετε μιὰ μέρα και νὰ βρῆτε τὴν κλήση γιὰ τὸ Πταισματοδικεῖο ἢ κανένα προστιμάκι. Ἐδῶ μπορεῖ νὰ εἴστε ὁ γνωστότερος ἀνθρώπος, σᾶς σέρνουν σὰ λιποδύτη μέσα στοὺς δρόμους ἀπ' τὸ γιακά και μάλιστα ἂν δὲν ἔχετε και τὰ μέσα μπορεῖ νὰ σᾶς κρατήσουν ὥρες στὸ τμήμα χωρὶς νὰ σᾶς παρουσιάσουν στὸν προϊστάμενο γιὰ νὰ διατάξει «τὰ περαιτέρω». Τώρα ρίξτε και μιὰ ματιὰ στὸ ἄρθρ. 4 και 5 τοῦ Συντάγματος πού ἀναγνωρίζουν τὸ ἀπαρθιαστο τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας και ἀπαγορεύουν τὴ σύλληψη ἀνθρώπου ἐξὸν ἰκὸ ὠρισμένους λόγους. Ἄν ἡ αστυνομία μας μόνη τῆς δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ τὰ νοιώσει, δὲν πρέπει νὰ τὴν κάνουμε νὰ τὸ νοιώσει; Ἄς ἐλπίσουμε πὼς οἱ ὀργανωτὲς τῆς χωροφυλακῆς θὰ δώσουν τὴν πρέπουσα σημασία στὸ σημεῖο αὐτὸ και θὰ κάνουν ἀνθρώπους τὰ ἀστυνομικά μας ὄργανα.

Και τώρα γιὰ νὰ ἴδουμε εἰδικὰ τὴν ἱστορία τῆς Τετάρτης· τὸ ἄρθρο 10 τοῦ Συντάγματος λέει «οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι ἡσυχῶς και ἀόπλως· μόνον εἰς τὰς δημοσίας συναθροίσεις δύνανται νὰ ΠΑΡΙΣΤΑΤΑΙ ἢ αστυνομία. Αἱ ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις δύνανται νὰ ἀπαγορευθῶσιν, ἂν ὡς ἐκ τούτων ἐπίκειται κίνδυνος εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν». Οἱ σοσιαλιστὲς συνήλθαν «ἡσυχῶς και ἀόπλως» ἂν ἤθελε, τὸ πολὺ μποροῦσε νὰ παρασταθεῖ και ἡ αστυνομία. Ἐπειδὴ μάλιστα κάθησαν στὸ ὑπαίθρο μποροῦσε νὰ τοὺς τὸ ἀπαγορέψει ἂν κιντόνευε ἡ δημοσία ἀσφάλεια· τέτοιο πρᾶγμα βέβαια δὲ συνέβαινε. Ὅπως δὲ ποτε δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα ἡ αστυνομία νὰ συλλάβει τοὺς ἡσυχῶς αὐτοὺς ἀνθρώπους και νὰ τοὺς πᾶει στὸ κρατητήριο. Ὁ αστυνόμος και οἱ χωροφύλακες — οἱ ἥρωες τῶ σκηνῶν τῆς Τετάρτης εἶναι γι' αὐτὸ σύμφωνα με τὸ ἄρθρ. 5 τοῦ Συντάγματος και τὸ ἄρθρ. 322 τοῦ Ποιν. Νόμου ἐνοχοὶ γιὰ παράνομη κατακράτηση και τιμωροῦνται με φυλάκιση τὸ πολὺ 85 ἡμερῶν. Καὶ παραπέρα· οἱ αστυνομικοὶ ὑπάλληλοι πού πήραν ἀπ' τοὺς σοσιαλιστὰς τὰ σύμβολά τους και δὲν τοὺς τὰ ἐπιστρέφουν εἶναι ἐνοχοὶ τῆς ἐμβίασης σύμφωνα με τὰ ἄρθρ. 368 και 369 τοῦ Ποιν. Νόμου και τιμωροῦνται με φυλάκιση τοὐλάχιστο 2 ἐτῶν — ἢ τοὐλάχιστο ἐνοχοὶ

της παράνομης βίας και απειλής σύμφωνα με το άρθρο 330 του ποιν. νόμου και τιμωρούνται με φυλάκιση τὸ πολὺ ἐνὸς μηνός. Ἐλπίζουμε πὼς ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ σοσιαλιστικοῦ Κέντρου θὰ κάνει χρῆση τῶν δικαιωμάτων ποὺ τῆς δίνει ὁ νόμος καὶ θὰ καταγγεῖλει τοὺς κυρίους ἀστυνομικούς, ζητώντας μὲ ἀγωγή καὶ τὴν ἐπιστροφή τῶν σημαίων της καὶ πὼς θὰ δώσει ἔτσι ἀφορμὴ στὸ νὰ σέβεται ἡ ἀστυνομία τοὺς νόμους τοῦ κράτους καὶ νὰ μάθει πὼς ἔχει νὰ κάνει μὲ πολίτες ποὺ ἔχουνε συνείδηση τῶν δικαιωμάτων τους. Ἐλπίζουμε ἐπίσης πὼς οἱ πολίτες μας ξέροντας πὼς ἡ ἀντίσταση ἐνάντια σὲ παράνομες διαταγὲς τῆς ἀρχῆς εἶναι δικαιώματός τους θὰ βοηθήσουνε στὴ μὀρφωση ἀστυνομίας τῆς προκοπῆς. Ἀπ' τοὺς Ἰταλοὺς ὀργανωτὲς περιμένουμε πάλι νὰ διδάξουνε στὰ ὄργανα τῆς ἀστυνομίας πὼς ἐξὸν ἀπὸ δικαιώματα ἔχουν καὶ ὑποχρεώσεις.

ΠΑΛΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ. Ἐξακολουθεῖ ἀκόμα ἡ συζήτηση γιὰ τὶς ἐκκλησιαστικὲς μεταρρυθμίσεις. Τώρα παρουσιάστηκαν καὶ νέοι συζητητὲς ἐξὸν τὸν κ. Μπαλάνο ποὺ σ' ἓνα δεῦτερο γράμμα του στὴν «Ἐστία» δείχτηκε ἀντริกώτερος καὶ μίλησε μὲ σοβαρότητα καὶ ἀξιοπρέπεια ἐπιστημονικῆ, τονίζοντας πὼς οἱ μπαμπούλες τῆς αἵρεσης καὶ τῆς κακοδοξίας πρέπει πρῶτα νὰ λείψουν γιὰ νὰ γείνει σοβαρὴ δουλειά. Ἀπ' τοὺς ἄλλους κυρίους — ὁ ἕνας κληρικὸς, μορφωμένος ὅμως καθὼς ἀκούμε, φαίνεται νὰ λέει λιγώτερα ἀπ' ὅ,τι σκέφτεται (γιατὶ ἂν λέει ὅ,τι σκέφτεται δὲν πρέπει νὰ τόνε λογαριάζουμε σοβαρὰ) ἴσως γιὰτὶ φοβᾶται — καὶ γι' αὐτὸ θὰ εἶτανε καλύτερο νὰ μὴ μιλοῦσε κἂν ὁ ἄλλος λαϊκὸς καὶ νέος μάλιστα μᾶς μιλάει γιὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα τῆς ἐκκλησίας, γιὰ ἀντιπροσωπεῖα τῆς ἐκκλησίας στὴν... Βουλὴ κ. λ. Ὁ κ. Ἀλιβιζάτος ξεχνάει πὼς πρόκειται γιὰ μεταρρυθμίσεις τῆς ἐκκλησίας ποὺ σύμφωνα μὲ τὸ σημερινὸν προορισμὸ της πρέπει νὰ παύει πέρα πέρα δευτερεύοντα ρόλο — ἀπαράλλαχτα ὅπως ἡ μέλλουσα μπροστὰ στὴν παρούσα ζωὴ. — καὶ πὼς πρέπει νὰ περιοριστεῖ μονάχα ἐκεῖ ποὺ ἔχει ἀκόμα θέση δηλ. στὸ αἵστημα, στὴν ἀδυναμία τῶν ἀνθρώπων καρδιῶν ποὺ ζητᾶν τὸ ὑπερφυσικὸ μὴν ἔχοντας τὴ δύναμη νὰ κρατηθοῦνε μὲ τὴ γνώση μόνο. Ἄν πρόκειται νὰ μεταρρυθμιστεῖ ἡ ἐκκλησία γιὰ νὰ πάρει δικαιώματα καὶ ἐπιρροὴ ὁ κληρὸς — ἄχ, τέτοια μεταρρύθμιση κάλλιο νὰ μᾶς λείψει.

ΜΙΑ ΔΙΑΛΕΞΗ. Τὶς μέρες αὐτὲς ποὺ δωροδοκούμενες ὅλες οἱ ἑφημερίδες μας ρεκλαμάρουν ἀσυνείδητα τὸ νέο δάνειο τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας τῶν 30 ἑκατομ. μὰ μόνο ἀκούστηκε σοβαρὴ φωνὴ ποὺ ἔδωκε τὸ σωστὸ χαρακτηρισμὸ στὴν ἐπιχείρηση αὐτὴ τοῦ «ἔθνικοῦ» ἰδρύματος, ἡ φωνὴ τοῦ κοινωνιολόγου βουλευτῆ κ. Κουτούπη. Σὲ μιὰ διάλεξή του, ποὺ ἔκανε τὴν περασμένη Παρασκευὴ ὁ κ. Κουτούπη παραστήσε τί εἶδους πράξη εἶναι τὸ νέο αὐτὸ δάνειο. Ἡ Τράπεζα βγάζει μετοχὲς μὲ ὀνομαστικὴ ἀξία 100 — τίς πούλει τοὺς μετρητοὺς 103, παίρνει τὰ λεφτὰ καὶ δὲ σᾶς δίνει τόκους ἐπὶ δεκατέσσαρες μῆνες ἢ 2 δὲν εὐκολύνεστε μαζὺ μὲ τὸ «λαϊκὸ» ἴδρυμα τῆς Λαϊκῆς Τράπεζας σᾶς ἀφίνει νὰ πλερώσετε ὅποτε θέλετε, ἀρκεῖ νὰ πλερώνετε τόκο 6 1)2 τὰ ἑκατὸ καὶ νὰ παίρνετε 2 1)2 !! Σημειώστε πὼς καταθέτοντας τὰ λεφτὰ σας στὴν ἴδια τὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα παίρνετε τόκο τὸ λιγώτερο 4 0)0, τὸ δάνειο σᾶς δίνει 2 1)2 — κοστίζει δὲ μαζὺ μὲ τὸ λακεῖο στὴν Τράπεζα κάπου 3 1)2 καὶ ἡ Τράπεζα κερδίζει ἔτσι ἀπ' τὰ λεφτὰ τοῦ κοσμάκη ἄλλα τόσα τὰ ἑκατὸ! Ἔτσι θὰ τσεπώσει τὸ Ἐθνικὸ ἴδρυμα μὲ τὴν ἐπιχείρηση αὐτὴ κάμποσα ἑκατομμυριάκια, ἐξὸν ἂν ἡ Δικαιοσύνη μας δείξει πὼς ὁ ἔγκος τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας δὲν τὴ φοβίζει νὰ σταματήσῃ τὴν ἐκμετάλλευσή ποὺ γίνεται τῆς τάσης τοῦ κόσμου σὲ τυχερὰ παιχνίδια. Μιὰ καὶ ὁ τύπος ἔχει βουλωμένο τὸ στόμα καὶ δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ φωτίσει τὸ λαὸ — ἄς τὸ κάνει ἡ ἀρχὴ ποὺ ἔχει καὶ αὐτὴ, μάλιστα πολὺ δυνατώτερα μέσα στὰ χέρια της. Νὰ τὸ ἐλπίζουμε ;

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

- ΙΔΑ — «Ὅσοι ζωντανοὶ» ὁρ. 2 (γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ φρ. 2,25).
- Γ. Ν. ΑΒΑΖΟΥ (Judas Errant) «Ἀγκάθεια καὶ τριβόλοι» ὁρ. 1 (γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ, φρ. 125).
- OSCAR WILDE — «DE PROFUNDIS» μετάφρ. Ἀλεξ. Μαρπουτζόγλου ὁρ. 2 (γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ φρ. 2,25).
- VERNON LEE — «Ἡ Ἀριάδνη στὴ Μάντουα», δρᾶμα σὲ πέντε πράξεις (μετάφραση Στέφ. Πάργα) ὁρ. 1 (γιὰ τὸ ἐξωτερ. φρ. 1,25).
- ΑΓΡΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ «Ἡ μουσικὴ διὰ τῶν αἰώνων» λεφ. 50.

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΓΙΑ ΚΕΙΝΟ ΤΟ ΦΥΛΛΑΔΙΟ

Φίλε «Νουμά».

Στο προπερασμένο φύλλο σου, ρεκλαμαρίστηκε ένα φυλλάδιο που συγγραφέα είχε έναν κουρέα.

Μά την άλληβρα, βρίσκεται κανένας σε αμφιβολία αν η διαφήμιση εΐτανε για ειρωνεία γραμμένη ή τάλεγε σοβαρά.

Ο κ. Τρανός με πολύ θαυμασμό μάς λέει πώς, αν και ο συγγραφέας είναι καταστηματάρχης, αφού έχει κουρείο σε μιὰ πάροδο της οδού Γ'. Σεπτεμβρίου, μολαταύτα δε ντρέπεται να λέει πώς είναι εργάτης. Τό ότι ο κουρέας είναι εργοδότης, τό πιστεύουμε — φυσικά, θάχει ένα παιδάκι να ξεσκονίζει τούς πελάτες, ίσως ο συγγραφέας μας νάχει και καρφάδες. Αλλά πού τή βρήκε τή λογική ο διαφημιστής να λέει πώς ο εργάτης πρέπει να ντρέπεται γιατί είναι εργάτης! Γιατί αφού μάς λέει, «ο συγγραφέας εΐπα πώς είναι εργάτης και δε ντρέπεται γ' αυτό» μπορούσε να πει πώς είναι και διευθυντής κουρείου». Δηλαδή ο εργάτης μπορεί να ντρέπεται!

Τί ώρατα που βελτιώνουμε τή θέση τού εργάτη!

Ύστερα, πολύ χαριτωμένα μάς ξεπλώνει ο κριτικός τού φυλλαδίου, πώς άρχισε ή σκέψη τού συγγραφέα.

Λέει ότι, σκέφτηκε, πώς πλούσιος δε μπορεί να γίνει — και βέβαια αφού δε βρέχει λεφτά — ότι πρέπει να δουλέψει όπως δουλέθουν οι εργάτες στα εργοστάσια — για να τρώει. Ήμ, ως πάει να τρώει άέρα στο Ζάππειο, ποιός τού λέει να δουλέθει, — ότι, τά χρήματα τά έχουν οι πλούσιοι — και δε μάς τά δίνουνε λοιπόν αποφάσεις να γίνει... συγγραφέας. Πρώτα πρώτα λοιπόν άρχίζει από τήν εκπαίδευση — δλου τού κόσμου, έξον τού έαυτού του ο καθένας μας. Και έδω ο κριτικός αναφέρει έναν υπέροχο συλλογισμό τού συγγραφέα που έχει συμπεράσμα, ότι τό ιδανικό τού κάθε εργάτη είναι να βγάλει τό Γυμνάσιο. «Απλούστατα, λέει, για να μάθω κανείς γράμματα, πρέπει να βγάλω τό Γυμνάσιο όμως γι' αυτό θα χρειασθώ όχι μόνο χρήματα πολλά αλλά και χρόνια».

Άμ αυτό, είναι φοβερή ανακάλυψη. Και χωράει αδιάκοπα, φτάνει στο γλωσσικό ζήτημα προτείνει μέσα — αυτό δά είναι χαρακτηριστικό όλων μας, και τελειώνει συγκινητικώτατα λέγοντάς μας «τά οικονομικά μου δεν επιτρέπουν να σάς πω περισσότερα!»

Αυτά λοιπόν ο κριτικός, τά στεφανώνει, τά θαμάζει, τά γαρνιρίζει και για να δείξει πώς τό φυλλάδιο κρατάει από σόι, μάς λέει πώς έχει τόν ίδιο πατέρα (τυπογραφείο) με τό «Νουμά», βαφτίζει τό συγγραφέα σοσιαλιστή — άμ εκεί δά σκαρώνεται όλο τό δράμα — και μαζί με τό φίλο του κ. Γιαννιά, στέλνουν εύχές και εύλογίες «να δώσει τό φυλλάδιόκι θάρρος στούς εργάτες μας, για να μιμηθούν τόν Παλιούρα».

Δηλαδή τί θέλει να πει αυτό; να γράψουνε όλοι οι εργάτες από ένα φυλλάδιόκι;

Άμ δεν τούλεγε ο κ. Τρανός τού συγγραφέα, να διαβάσει κανένα βιβλιαράκι σαν τό «βοήθει σαυτόν», σαν κάτι τέτιο! ή δεν τούλεγε ο εύλογημένος μερικά παραδείγματα παιδιών φτωχών, χωρίς γράμματα Γυμνασίου, μα με θέληση καλή, εργάτες πού γινήκανε άνθρωποι μεγάλοι, άλλοι γίνηκαν πλούσιοι με τή δουλιά τους πώς κανένας πλούσιος δεν έπεσε από τόν ουρανό και ούτε δά είναι ιδεολογία τό να γίνει κανένας πλούσιος μοναχά είναι και τόσα άλλα. Να τούλεγε πώς, αφού τά οικονομικά του δεν επέτρεπαν, γιατί δεν έδαζε κάπου άλλου έκείνα τά λεφτουδάκια που ξεόδεψε στο τύπωμα; γιατί να μη σιάξει τό κουρείο του πιό όμορφα και να τού πει πώς καθένας πρέπει να σιάξει τόν έαυτό του πρώτα πρώτα;

Και επιτέλους, ως έγραφε ένα φυλλάδιο — αφού ήθελε και καλά να συγράψει — για τούς συναφτίδες του, να τούς διδάξει από τόσα που άφτός ξερει να τούς πει να πλένουνται καλά, να ξεσκονίζουνε τή μύτη τους, τά μουστάκια τους, τά δόντια τους, τά νύχια τους να μη βρωμάνε ούζο, καπνού; ή sen-sen να μη φτερνίζονται μέσα στα μούτρα σου, να μιλάνε λίγα να τούς πει, πώς ή καθαριότητα έχει σημασία — προ πάντων για τούς μπαρμπέρηδες πώς είναι από τά νελεικάτα επαγγέλματα, αφού σου δίνει ο άλλος τά μούτρα του στη διάθεσή σου, και τόσα άλλα πράματα καλά, ωφέλιμα και πραχτικά.

Μά τώρα μ' αυτά τά στεφανώματα — και πόσους άλλους που έχουνε βγαλμένα τό Γυμνάσιο χάλασαν κάτι τέτια λιβαίνισματα — τί βγήκε; Τώρα; Άλλοίμονο στο Χριστιανό που θα τύχει να σκαυπίζεται — θάθελα να τύχαινε ο κριτικός, — τήν ώρα που ο συγγραφέας, σέρνοντας τό ξουράφι του άπάνω στο μούτρα του βυθισμένος σε σκέψες για τό μελλούμενο δέφτερο σύγραμμά του, θα τού κατεβάσει ολόκληρο τό μάγουλο κάτω!

ΟΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Στὰ «Αλεξανδρινὰ Ἐγράμματα» (σελ. 379) δημοσίωσθε τῆς τὰκόλουθο παραγράφου, ἀφιερωμένο στους συνεργάτες μᾶς «ΟΙ ΠΡΟΣΩΠΙΟΦΟΡΟΙ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ: Ὅσοι φορὰς πιάσουμε φυλλάδιο τοῦ «Νουμά», ἀθανάτωσατε μίαν ἀνέκφραστη ἡδονή: μεταφορῶμεθα σ' ἕναν κόσμο ἀγνωστό... ἢ μάλλον σ' ἕναν κόσμο ἀγνώστων ὄλων τῶν λογίων περρωπίδων, ὑπερκατανάλων, ὑπερριτισμῶς ψευδονύμων — Διασκαδαστικό Carnaval de Venise. Καὶ ὅμως λίγο περισσότερο θάρρος θάτανα ἰσως ἀξιοπρεπέστερο. Πολλὰς μάσκες μασκαραδου ἐπιτέλους καὶ τῆ φιλολογία. Ἐπειτα ἡ μάσκα σκοπεῖ νὰ κρύψει τὸ ἄτομο κοινωνικῶς ἢ φιλολογικῶς. Βρίσκονται ἀραγε τόσο πολλοὶ Ρωμιοὶ ποὺ ἀισθάνονται τὴν ἀνάγκη νὰ κρυφτοῦν ἔτσι ἢ ἔτσι; κι αὐτὸ ἀνησυχεῖ ὁποσοδήποτε καὶ τοὺς ἀναγνώστες.

— Στὸ ἴδιο φυλλάδιο ὁ κ. Χρῆστος Ζερβὸς δημοσιεύει ἕνα σύντομο κριτικὸ σημείωμα γιὰ τὸ τελευταῖο βιβλίο τοῦ Ψυχάρη «Στὸν ἴσκιου τοῦ πλατάνου» — ποὺ τελῶναι ἔτσι: «Καὶ τὰ δεκαπέντε διηγήματα ποὺ κλείνει ὁ τόμος αὐτὸς πρέπει νὰ τὰ διαβάσουν ἔσοι θέλουν νὰ βροῦν τὸ ἀληθινὸ καλοῦσι τῆς ἀφήγησος ποὺ καὶ στὴ φράση καὶ στὴ λέξη ἀκόμα εἶναι ρωμαϊκὸ... Καὶ εἶναι συγκινητικὸς ὁ ἐπιμονὸς αὐτὸς ἀγῶνας τοῦ Ψυχάρη ποὺ μένει πιστὸς στὰ Ἑλληνικὰ γράμματα κι ὡς μὴν ἀνταμοιβὴ δέχεται τὶς βρισιὰς καὶ τὶς ἀνοησίες τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου ἡμιμαθοῦς, ἐνῶ ἐν ἀφιέρωνε τὴν πένα του στὴ Γαλλία ἢ θέση του σήμερα θὰ εἶταν πλάι στὶς ἄλλες κορφὰς τῶν Γαλλ. γραμμάτων».

— Ἀξέχαστο τὸ πρῶνὸ τῆς παρασμένης Κεριακῆς σὺν γραφετο μᾶς μὲ τὴ διαλεχτὴ συντροφιά τῆς Κλεαρτῆς Δίπλα, τῆς Οικονομίδου, τοῦ Κωστῆ Παλαμά, τοῦ Ρήγα Γκόλτζη, τοῦ Σπύρου Ἀλιμπέρτη, τοῦ Ν. Ποριώτη καὶ τοῦ Γ. Δημητριάδη.

— Κάποιος δικὸς μᾶς εἶπε: «Τὸ νὰ χωρίζεις σήμερα τὸν ἀγῶνα σὲ δημοτικισμὸ καὶ ψυχαρασμὸ ἢ μαλλιτρισμὸ, δὲν εἶναι: μονάχα ἀρλομπικ. Εἶναι καὶ βαγαπαντιὰς. Σὰ νὰ μὴν ἔχει ἀδικὸ ὁ φίλος».

— Τὸ μουσικοῦδοτικὸ κατὰστημα Μυστακίδου, Ἐδοσιθιάδου καὶ Μαρῆ (Στὰ Ἀρσαναίου) τύπωσε τὴ μουσικὴ καὶ τὸ λιμπρέτο τῆς γλυκίης «Περουζέ» τοῦ κ. Σακελλαριάδου. Ἡ «Περουζέ», καλλιτεχνικώτατα τυπωμένη στὴν Ἱταλία, πουλιέται δώδεκα δραχμῆς.

— Ὁ συνεργάτης μᾶς Νίκος Καστρινοῦς τῆς Πύλης μεταφράσας ἀπὸ τὰ Ρούτικα «Τὸ ζωντανὸ πτώμα» τοῦ Τολστόη (δρῆμα σὲ 6 πρᾶξες καὶ 12 εἰκόνες). Τὸ βιβλίο πουλιέται καὶ στὰ γραφετα μᾶς μὴ δραχμῆ.

— Ὅσοι μᾶς γράφουνε νὰν τοὺς στέλνουμε τὸ φύλλο, πρέπει μαζὶ μὲ τὸ γράμμα νὰ μᾶς στέλνουν καὶ τὴ συντροφιά: Δὲν κι ὅμως τὸ δηλώνουμε μὴ γιὰ πάντα σὲ κανένα δὲ θὰ στέλνουμε τὸ φύλλο ὅχιως προπληρωμῆ τῆς συντροφιάς, κι ἂς μὴ κάνουν τὸν κόπο νὰ μᾶς γράφουνε.

— Ὁ ποιητὴς Σωτήρης Σίτσης μᾶς ἔστειλε μερικὰς σειρὰς ἀπὸ τὰ βιβλία του νὰ πουληθοῦν στὰ γραφετα μᾶς «Νουμά». Μαζὶ μ' αὐτὰ εἶναι καὶ τὸ καινούριον τοῦ βιβλίου «Ὁ γόρος τῶν Ὠρῶν» (δρ. 4). Ἡ ἀξία τῶν ἄλλων βιβλίων εἶναι: «Θέτρο καὶ Πρόξας» (δρ. 3), «Ἡ μεγάλη ἀδρα» (δρ. 3), «Οἱ τοῖγανῶθου» (δρ. 3), ἢ «Ἄγια Βαρβάρα» (δρ. 3), «Ὁ ἀπέθαντος» (δρ. 4), «Κάλδεια μέτρα» (δρ. 3),

«Ἡ νόχα τῆς Πρωτομαχίας» (δρ. 3), «Τρόπαια στὴν τριπόρεια» (δρ. 3). Στους συντραμητίες μᾶς τὰ δίνουμε 30 00 λιγότερα.

— «Τ' ἀξέχαστα», μὴ σειρά εἰκόνες παρμένες ἀπὸ τὸν πόλεμον τοῦ 97 καὶ καθογραμμένες, νὰ, τὸ βιβλιαράκι ποὺ μᾶς χάρισε τώρα τελευταῖα ὁ φίλος καὶ συνεργάτης μᾶς κ. Ε. Ἐδοστρατιάδης. Ἀπ' ὄλο τὸ βιβλιαράκι περισσότερο μᾶς ἀρέσανε: «Τὰ Ἐκκελετὰ», ἕνα βιβλιόλογον ποῦ καὶ ἀπὸ τῆς θλιβερῆς ἱστορίας μᾶς ποὺ ζυπνᾶει πολλὰς θύμησης καὶ γαννάει πολλὰς σκέψεις. Μὰ καὶ τὸ πρῶτο πρῶτο: ἢ «Πρῶτη δόξα», καὶ τᾶλλο «Ὁ θελοντῆς» καθὼς καὶ τὸ «Τελευτατο φυσέκι» μποροῦνε νὰ μπεῦνε ἀξιόλογα πλάι στὰ «Φάρασαλα».

— Κάποιος φίλος μᾶς γράφει: «διάβασα τὶς προάλλες στὰ «Παναθηναία» κάτι σοφὰ λόγια γιὰ τὶς «Νησιώτικες ἱστορίες» τοῦ Ἑφταλιώτη ποὺ τις βρίζει, ὁ παναθηναϊκὸς κριτικὸς, ἔργο κατώτερον ἀπὸ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς συγκαιρῆς Τέχνης, καὶ θυμῆθηκα πὸς ὁ ἴδιος ὁ κριτικὸς, μεταφράζοντας στὰ 1904 τὸ «ἀάφνης καὶ Χλόη» τοῦ Λόγγου, τὸ ἀφιέρωνε «Στὸν Ἀργύρη Ἑφταλιώτη». Ἀπὸ τὰ 1904 ἴσαμε σήμερα ἀλλάξε ἡ Τέχνη ἢ ἀλλάξε ὁ κριτικὸς; Ἐαρρῶ: τὸ θάθερα, ποὺ μπορεῖ νὰν τὸ φέρει καὶ γιὰ ἐλαφρόντικὸ τοῦ ἐπιχειρήμα, ποὺ λένε, κι ὁ κριτικὸς, λέγοντας: «Τότε ποὺ ἀφιέρωνε τὸ βιβλίο μὲ στὸν Ἑφταλιώτη εἶμουν νὰ παιδί καὶ σήμερα ποὺ κρινῶ τις «Νησιώτικες ἱστορίες» του ἀρχισ νὰ ἰδρῶναι τὸ μουστάκι μου. Ἡ: «Τότε ἔγραφα στὸ «Νουμά» καὶ σήμερα γράφω στὰ «Παναθηναία». Πὸς θέλετε νὰχω τὰ ἴδια μυαλά».

ΟΔΟΝΤΟΤΡΙΜΜΑΤΑ
ΤΟΥ
ΔΟΚΤΩΡΟΣ PIERRE
τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τῶν Παρισίων

Ἐχοντα ὡς βάν.
ὁδίας φυτικῆς, ἐντελῆς ἀντισηπτικῆς

ΜΕΓΑΛΑ ΒΡΑΒΕΙΑ
ΠΑΡΙΣΙΟΙ, ΑΙΕΤΗ, ΑΓ. ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ,
ΑΘΗΝΑΙΟΝ

Οἱ ἀναγνώστες μᾶς ποὺ θέλουν νὰ στείλουν τὸ φύλλο, νὰ μᾶς γράφουνε τὸ ὄνομα καὶ τὸν ἀριθμὸν τοῦ σπιτοῦ.

ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΛΑΧΕΙΟΦΟΡΟΝ ΔΑΝΕΙΟΝ 30,000,000

ΕΘΝ. ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐγγραφαι ἀπὸ σήμερον μέχρι 30 Μαΐου 1912.

Α'. Δόσις μέχρι τῆς 30 Μαΐου 1912 Δραχ. 10.

Β'. Δόσις μέχρι τῆς 1 Αὐγούστου 1912 Δραχ. 6.

Γ'. Δόσις μέχρι τῆς 1 Ἀπριλίου 1913 Δραχ. 4.

Μετὰ τὴν καταβολὴν τῶν δύο πρώτων δόσεων χορηγεῖται ὁ ἀριθμὸς τῆς Λαχειοφόρου ὅποτε τὰ κέρδη καὶ οἱ λαχνοὶ ἀνήκουσιν εἰς τὸν ἀγοραστὴν.

Τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἀξίας τῆς ὁμολογίας δικαιούται ὁ ἀγοραστὴς νὰ καταβάλῃ ὅποτε θέλῃ καὶ ὅπως θέλῃ εἴτε τμηματικῶς εἴτε ὅλκῳ.

Ἐπὶ τοῦ μὴ καταβληθέντος ὑπολοίπου καταλογίζεται τόκος πληρωτέος ἀπαξ ἢ δις τοῦ ἔτους κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούνιον καὶ Δεκέμβριον, ὅπως εὐκολύνεται ὁ ἀγοραστὴς. Τὰ ὑπὸ τῶν ἀγοραστῶν τυχόν κατατιθέμενα ποσὰ ἔναντι τῆς ἀξίας τῆς ὁμολογίας ἀποφέρουσι τὸν αὐτὸν τόκον τῆς Τραπεζῆς.

Αἱ ὅσοις ἐπιθυμοῦν νὰ καταβάλωσι τὴν Α' καὶ Β' δόσιν ἦτοι δραχμὰς 16 μέχρι τῆς 30 Μαΐου 1912 ὑπολογίζεται ἡ Ὅμολογία ἀντὶ Δραχμῶν 103 καὶ παραδίδεται ἀμέσως ὁ ἀριθμὸς τῆς Λαχειοφόρου Ὅμολογίας.

Ἐγγραφαι γίνονται δεκταὶ εἴτε ἀπ' εὐθείας, εἴτε δι' ἀλληλογραφίας ἐπὶ καταβολῇ Δραχ. 10.

Ἐν Ἀθήναις εἰς τὸ Κατάστημα τῆς **Λαϊκῆς Τραπεζῆς** καὶ εἰς τὰ Τραπεζικὰ Γραφεῖα τῶν κ. κ. Σ. Φούντη καὶ Ἰωάννου Φωτίου.

Εἰς τὰς Ἐπαρχίας καὶ τὸ Ἐξωτερικὸν εἰς τοὺς κ. κ. Διευθυντὰς τῶν Ὑποκαταστημάτων τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ εἰς τὰ Ὑποπρακτορεῖα τῶν Ἐφημερίδων.

Οἱ μὴ ἀπ' εὐθείας μετὰ τῆς Λαϊκῆς Τραπεζῆς συναλασσομένοι καταβάλλουσι λόγῳ μεσιτείας μίαν δραχμὴν ἐπὶ πλέον, ἦτοι ἀντὶ δραχμῶν 10 ὡς ἀ' δόσιν δραχμὰς 11.

ΣΤΟΤ "ΝΟΥΜΑ,,

ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ

ΔΡΟΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ 4

πουλιοῦνται τὰνὸλουθα βιβλία πρὸς ΜΙΑ δραχμὴ τὸ

ἔξδν ἀπὸ ὅσα εἶναι σημειωμένα μὲ ἄλλες τιμὲς

Γ. Ν. ΑΒΑΖΟΥ, «Ἡ Ματιά». — Ἐ' Ἀγκάθια καὶ Τριβόλοι» (θηγήματα). — ΧΑΡ. ΑΝΤΡΕΑΔΗ, «Ὁ «Μέγ' Ἀλέξαντρος». — ΒΑΡΑΕΝΤΗ, «Δόξα καὶ Ζωή». — ΗΑΙΑ Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΑΗ, «Δάφνης καὶ Χλόη» τοῦ Λέγγου. μετάφρ., — «Τίμωνας ὁ Μισάνθρωπος» τοῦ Λουκιανοῦ (μετάφρ. λ. 50), — «Ὁ Προσκυνητὴς». — ΡΗΓΑ ΓΚΟΛΦΗ, «Τὰ Τραγοῦδια τοῦ Ἀπρίλη» (δρ. 2). — Π. Σ. ΔΕΑΤΑ «Στοχασμοὶ περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν μας» (λ. 50). — «Γιὰ τὴν Πατριδα — Ἡ καρδιά τῆς Βασιλοπούλας» (δρ. 3,50), — «Παραμῆθι δίχως ὄνομα» (δρ. 3,50), — «Τὸν καιρὸ τοῦ Βουλγαροκτόνου» (τόμοι 2, δρ. 4,50). — ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ, «Ἀπὸ τὸν Κόσμο τοῦ Σαλονιοῦ». — ΑΡΓΥΡΗ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗ «Φυλλάδες τοῦ Γεροδήμου». — ΓΙΑΝΝΗ Κ. ΖΕΡΒΟΥ, «Νησιώτικα Τραγοῦδια». — Κ. ΘΕΟΤΟΚΗ, «Τὰ Γεωργικὰ τοῦ Βεργίλιου» (λ. 50). — «Σακούνταλα» τοῦ Καλλιθέα (δρ. 1). — ΙΔΑ, «Σαμοθράκη» (δρ. 2). — Θ. ΚΑΤΡΑΠΑΝΗ, «Τὰ Τραγοῦδια τοῦ Στρατιώτη» (λ. 10). — ΑΝΤΩΝΗ Κ. ΔΕΚΟΠΟΥΛΟΥ, «Τὸ Βιολί». — ΑΔΕΣ. ΜΑΡΠΟΥΤΖΟΓΛΟΥ «De Profundis» τοῦ O. Wilde (δρ. 2). — ΚΩΣΤΑ ΠΑΡΟΡΙΤΗ «ληγ. τοῦ Δελινοῦ» (δρ. 2). — «Οἱ νεκροὶ τῆς ζωῆς» (δρ. 2). — «Στὸ Ἄλμπουρο» (δρ. 2). — ΑΔΕΣ. ΠΑΛΛΗ, «Ὁ ἔμπορος τῆς Βενετίας» (Β' ἔκδοσις). — ΑΔΕΣΑΝΤΡΑΣ ΠΑΠΑΜΟΣΚΟΥ, «Ἀθρόπινος Μηχανισμός». — ΣΤΕΦ. ΡΑΜΑ, «Τὰ Παλιὰ καὶ τὰ Καινούργια». — ΖΗΣΙΜΟΥ ΣΙΑΕΡΗ, «Ὁ Αἶας» τοῦ Σοφοκλή (μετάφρ.). — ΗΑΙΑ ΣΤΑΥΡΟΥ, «Πλοῦτάρχου : Περὶ Παίδων Ἀγωγῆς» (μετάφρ.). — ΓΙΑΝΝΗ ΣΤΕΦΑΝΗ, «Μπουμπουκία». — Δ. Η ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ (δράματα): «Ζωντανοὶ καὶ Πεθαμμένοι», — «Ὁ Ἄστωτος», — «Οἱ Ἀλυσίδες» (δρ. 2). — ΜΕΝΟΥ ΦΙΑΛΗΝΤΑ «Ἀπὸ τοὺς Θρόλους τῶν Αἰώνων», — «Γραμματικὴ τῆς Ρωμαϊκῆς Γλώσσας» (Α' ἔκδοσις) καὶ Β' ἔκδοσις, τόμοι 2 (δρ. 5). — Ζ. ΦΥΤΙΑΗ, (δράματα): «Τὸ Ἐκθετο», — «Δίχως Ἀκρογιάλι», — «Χτισμένο στὸν Ἄμμο». — ΦΩΤΗ Δ. ΦΩΤΙΑΔΗ, «Τὸ Γλωσσικὸ Σίγημα». — «Στὴ «Φοιτητικὴ Συντροφία» (λ. 50). — ΠΑΝΤΕΛΗ ΧΟΡΝ, «Μελάχρα».

Γιὰ τὸ ἔξωτερικὸ, λ. 25 παραπάνου ὁ καθεὶς τόμος.

ΤΟΜΟΙ περασμένοι τοῦ «ΝΟΥΜΑ» (ἔξδν ἀπὸ τὸν πρῶδ το πὸδ δὲν ὑπάρχει κανένα τοῦ ἀντίτυπο) πουλιοῦνται πρ 10,50 ὁ ἕνας γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ φρ.χρ. 12,50 γιὰ τὸ ἔξωτερικὸ.